

Alford Plea

UDK:343.121(70)

Sažetak

U radu se analizira institut Alford Plea, koji je specifičnost isključivo američkog kaznenog procesnog prava. Prvi dio rada bavi se definiranjem instituta plea u Sjedinjenim Državama, čime se daje osnova za razumijevanje samog instituta i njegovog položaja unutar američkog kaznenog procesa. Drugi dio rada donosi analizu originalnog slučaja te presude Vrhovnog suda iz 1970. godine kojim je nastala tzv. Alfordova doktrina, pri čemu je korištena relevantna sudska praksa te znanstvena literatura. Treći dio članka, kroz obradu relevantne literature, statističkih podataka i komentara, donosi analizu primjene instituta Alford Plea u praksi, prikazujući njegovu primjenu pred samim sudom, ali i po različitim jurisdikcijama, te analizu svrhovitosti samoga instituta uz isticanje njegovih pozitivnih i negativnih strana. Zaključno se utvrđuje kako Alford Plea predstavlja posebnost čak i u kontekstu specifičnog sustava kao što je onaj američki te kako negativne posljedice njegova dopuštanja i korištenja daleko premašuju njegove pogodnosti, pri čemu se posebno naglašava značaj instituta za kontinentalno pravo, odnosno didaktička funkcija američke prakse u rješavanju eventualnih problema koji bi mogli nastati prodiranjem ovog instituta u kontinentalno pravo.

Ključne riječi: plea, pleading, guilty, doctrine, precedent, criminal procedure

I. Uvod

Izjava okrivljenika o krivnji jedan je od esencijalnih elemenata kaznenog postupka. No, ovisno o pravnoj tradiciji, koncepcija iste se razlikuje. Dok zemlje kontinentalnog prava istoj pridaju tek uvjetnu važnost, odnosno ista ne oslobađa sud od utvrđivanja činjeničnog stanja i vođenja procesa, u zemljama anglosaksonskog prava ona može imati determinirajuću ulogu u smislu da priznanje krivnje dokida potrebu za saslušanjem (*hearing*) i proces odmah uvodi u fazu izricanja kazne (*sentencing*).¹ Veći značaj izjave o krivnji u anglosaksonskom pravu doveo je, dakako, do drugačijeg tretmana tog instituta u pravnoj teoriji i praksi tako da su se u sklopu te tradicije, pri čemu poseban naglasak stavljam na Sjedinjene Države, razvile ukupno četiri različite koncepcije. I dok kontinentalno pravo, slijedeći svoju pragmatičku logiku, razlikuje jednostavne antipode 'kriv' – 'nije kriv', američko pravo okrivljenicima nudi sljedeće mogućnosti: kriv – nije kriv – *nolo contendere* – *Alford Plea*.²

¹ Za razliku od kontinentalnog kaznenog procesa, koji se sastoji od samo jednog dijela, anglosaksonski kazneni proces sastoji se od dva dijela – prva je faza saslušanja, odnosno *hearing*, gdje tužiteljstvo i obrana iznose svoje činjenice pred suca ili porotu kako bi ih uvjerali u svoje teze; druga faza je faza izricanja kazne, odnosno *sentencing*, u kojoj sudac temeljem odluke o krivnji donesene u fazi saslušanja izriče propisanu kaznu.

² Posebno napominjem kako su u Sjedinjenim Državama ovo tek četiri 'osnovna' tipa izjave o krivnji pa ih kao takve navodim u ovom dijelu rada, uz napomenu da one nisu jedine. Uz navedene tipove, postoji još i nekoliko

Ova posljednja, *Alford Plea*, bit će tema ovoga rada. Cjelokupna doktrina predstavlja jednu interesantnu konstrukciju koja unutar američke pravne logike funkcionira potpuno normalno, dok je za kontinentalnu pravnu logiku ona intrigantan izazov kojemu se svakako vrijedi posvetiti, a s obzirom na smjer kretanja kontinentalnog procesa, nije nezamislivo da u nekoj varijanti, u doglednom vremenu, bude i inkorporirana u kontinentalno pravo. Primarni fokus ovoga rada bit će razjašnjavanje same doktrine i nekih njezinih elemenata, uz osvrt na primjenu iste u suvremenom američkom pravu kao i osvrt na institut davanja izjave o krivnji, odnosno njegov značaj i učinke u sklopu američkog kaznenog postupka.

II. *Pleading* u Sjedinjenim Državama

Institut davanja izjave o krivnji u Sjedinjenim Državama znan je kao *pleading*. Anglo-saksonska pravna teorija termin *plea*, dakako u kontekstu kaznenog postupka, definira kao formalni odgovor okrivljenika na optužbu pred kaznenim sudom koji može biti 'kriv', 'nisam kriv' ili '*nolo contendere*'.³ U ovom dijelu rada bit će dan osnovni pregled instituta *pleading* u pravu Sjedinjenih Država.

Ono što treba razjasniti na početku jest razlika između instituta *pleading* i *plea bargaining*. Iako vrlo sličnog naziva, ta dva termina imaju tek kauzalnu povezanost, dok su konceptualno potpuno različiti. S jedne strane, *pleading* je jednostavno davanje izjave, izjašnjavanje optuženika o optužbi koja mu se stavlja na teret i predstavlja, u širem kontekstu, vrstu dokaza. Ta izjava ima direktan utjecaj na daljnji tijek postupka – priznanjem krivnje, okrivljenik se generalno⁴ odriče prava na suđenje te mu odmah može biti izrečena kazna temeljem tog priznanja. Suprotno, odbijanje priznanja dovodi do suđenja, dok *nolo contendere*⁵ ima jednake direktne učinke kao i priznanje krivnje. U slučajevima priznanja ili nepriznavanja krivnje,⁶ okrivljeniku se može ponuditi sklapanje nagodbe (ili ju on sam može predložiti). Nagodba ili *plea bargaining* jest, dakle, neobvezna posljedica davanja izjave o krivnji, a u određenim modalitetima upravo prethodno (prije davanja same izjave) ponuđena nagodba može biti katalizator za priznavanje krivnje. Nagodba je u svojoj biti metoda rješavanja procesa, krajnje praktično sredstvo koje okrivljeniku često donosi seriju beneficija, a tužitelju efikasnije rješenje slučaja. Nagodbama je načelo svrhovitosti kaznenog progona često u prednosti u odnosu na načelo traženja materijalne istine, a u kazneno pravo je na taj način uveden postupak karakterističan za građanskopravne sporove. Razlika između ova dva načela prilično je jasna. Dok je načelo traženja materijalne istine primarno usmjereno na utvrđivanje istine u kaznenom postupku, nagodba kao ta-

vrsta peremptornih izjava (*peremptory pleas*; izjave kojima se tvrdi da se postupak iz nekog razloga ne može nastaviti) te cijela serija posebnih izjava (*special pleas*) o kojima će, ukratko, biti govoreno u kasnijem dijelu rada.

³ "Plea", u: *Black's Law Dictionary*, Saint Paul, MN, 2009, str. 1268; zanimljivo je uočiti kako *Black's Law Dictionary* navodi tri osnovna oblika izjave o krivnji koja su zajednička anglosaksonskom pravnom krugu *per se*, dok *Alford Plea* tu nije uključena jer je kao institut specifična isključivo za Sjedinjene Države, a ne i ostale zemlje anglosaksonskog prava.

⁴ Kažem generalno jer postoji nekoliko modaliteta priznanja krivnje u kojima okrivljenik zadržava pravo izjašnjavanja ili žalbe na određene dijelove optužnice (npr. uvjetna izjava).

⁵ Iako će kasnije biti nešto detaljnije analizirana i definirana, ovdje donosim kratku definiciju izjave *nolo contendere* radi boljeg razumijevanja samog teksta. Radi se, dakle, o izjavi kojom okrivljenik daje do znanja da nema namjeru uopće se upuštati u pitanje svoje krivnje, odnosno izjavi kojom on niti priznaje krivnju niti tvrdi da nije kriv dok se istovremeno izjašnjava o svojoj krivnji.

⁶ Izjava *nolo contendere* nije uključena u ovu tezu jer ju engleski kaznenopravni sustav, kao dio anglosaksonskog *common law* kruga, ne priznaje. Za razliku od američkog, englesko pravo je u ovom kontekstu bliže kontinentalnoj praksi (iako postoje razlike u samim institutima) te priznaje samo priznanje i nepriznavanje krivnje. Dok je *Alford Plea* karakteristika baš Sjedinjenih Država, *nolo contendere* je u Engleskoj poznat kao institut, ali se ne priznaje, za razliku od Sjedinjenih Država. Smatra se da je okrivljenik koji se u Engleskoj poziva na *nolo contendere* zapravo izjavio kako ne priznaje krivnju, što je i izjava koju sudac unosi u zapisnik.

kva je sredstvo svrhovitog vođenja postupka. *Pleading* je osnovni preduvjet za postojanje nagodbe (bilo da je ona ponuđena prije – kada tužitelj nudi okrivljeniku beneficiju da ovaj zauzvrat prizna krivnju – ili nakon davanja same izjave – kada okrivljenik zbog priznanja očekuje blažu sankciju), ali tu njihova sličnost i povezanost, generalno govoreći, prestaje.

Prije nego se razrade pojedini oblici izjava o krivnji, za bolje razumijevanje tog instituta valjalo bi rastumačiti njegovu konceptualnu razliku u kontinentalnom i anglosaksonskom pravu.⁷ Kontinentalno pravo je kroz svoju pragmatičku logiku i oslanjanje na načelo traženja materijalne istine razvilo sustav koji ne poznaje institut priznanja krivnje kao takav, već isto tretira kao činjenicu, odnosno dokaz u postupku. Okrivljenik se pred sudovima kontinentalnog prava izjašnjava o činjenicama koje mu se stavljaju na teret (što *per se* nije direktno priznavanje ili odbijanje priznanja), no čak ni u situaciji kada prizna krivnju za djela navedena u optužnici, okrivljenik tako nije dokončao proces. Sudac je, barem načelno, i dalje dužan utvrditi sve relevantne činjenice za postupak pa tako i provjeriti istinitost okrivljenikova priznanja. Identična situacija je i s priznanjima ostvarenima prije same rasprave – u zemljama koje takav institut poznaju (i gdje je on mahom povezan s institutom nagodbe), svako priznanje krivnje podložno je naknadnoj sudskoj provjeri, odnosno sudac i dalje smije utvrđivati činjenice relevantne za slučaj. S druge strane, priznanje krivnje u anglosaksonskom pravu postoji kao zaseban institut koji proizvodi itekako značajne pravne posljedice. Kao što je već rečeno, priznanjem krivnje, okrivljenik se u anglosaksonskom pravu odriče ustavom zagarantiranog prava na suđenje (*waive trial*), dokida prvi stadij kaznenog postupka (saslušanje ili *hearing*) i služi kao direktni prethodnik fazi nagodbe (*plea bargaining*), odnosno izricanja kazne (*sentencing*). Nepriznavanje krivnje, koje također postoji kao institut, proizvodi suprotne učinke (s tim da ne isključuje *plea bargaining* kao sredstvo), dok *nolo contendere* proizvodi kratkoročne učinke jednake onima priznanja krivnje. Ono što se može pojaviti kao pitanje jest – tko kontrolira istinitost priznanja u adverzatornom postupku?⁸ S obzirom na pasivnost sudačke uloge u adverzatornom postupku općenito, taj je zadatak pripao policiji, odnosno tužiteljima. Iz ovog kratkog pregleda vidljiva je temeljna razlika u koncepciji izjašnjavanja o krivnji u logici kontinentalnog i anglosaksonskog prava. Dok je u potonjem *pleading* jedan od ključnih i najvažnijih instituta kaznenog procesa koji savršeno funkcionira unutar kazuističke logike tog sustava, pragmatika kontinentalnog prava podredila je kazuistiku načelu i tako veću pozornost posvetila utvrđivanju istinitosti optužbe nego iznuđivanju priznanja od okrivljenika.⁹

Pregled instituta izjašnjavanja o krivnji u Sjedinjenim Državama najbolje je započeti peremptornim izjavama (*peremptory pleas*). Peremptorne izjave nisu izjave o krivnji u doslovnom smislu riječi jer njima ni na koji način ne prejudiciramo krivnju ili nepostojanje iste. One su, u svojoj suštini, procesno sredstvo kojim se okrivljenik služi kako bi upozorio sud da je uopće nepotrebno razmatrati pitanje krivnje jer nema razloga za provođenje postupka.¹⁰ Dvije najznačajnije peremptorne izjave, a koje poznaje i američka pravna doktrina,

⁷ F. FEENEY; J. HERRMANN, *One Case – Two Systems: A Comparative View of American and German Criminal Justice*, New York, 2005., str. 378-383, 429-433.

⁸ Za više informacija o terminološkim razlikama te razlogu odabira ovakve terminologije vidjeti obrazloženja i definicije u: A. S. GOLDSTEIN, "Reflections on Two Models: Inquisitorial Themes in American Criminal Justice", *Stanford Law Review*, vol. 26, 1974., str. 1015-1021; M. DAMAŠKA, "Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji", *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 13, 1/2006, str. 5-8; G. ILLUMINATI, "The Frustrated Turn to Adversarial Procedure in Italy", *Washington University Global Studies Review*, vol. 4, 2005., str. 567-576; A. D. KESSLER, "Our Inquisitorial Tradition: Equity Procedure, Due Process, and the Search for an Alternative to the Adversarial", *Cornell Law Review*, 2005., str. 5-8.

⁹ F. FEENEY *op. cit.* (bilj. 7), str. 429-433.

¹⁰ Peremptorne izjave bi se najjednostavnije mogle usporediti s razlozima zbog kojih neće doći do pokretanja kaznenog postupka (u hrvatskom pravu), no distinkcija među tim pojmovima je ipak toliko velika da ih se ne može nazvati sinonimima ili istovjetnim institutima. Peremptorne izjave su širi pojam te obuhvaćaju i druge situacije osim onih klasičnih koje služe kao razlog za nepokretanje kaznenog postupka. One su uvrštene u ovaj rad iako

su *autrefois convict* i *autrefois acquit*, a koje znače da se postupak prema okrivljeniku treba obustaviti jer je isti već osuđen za identično ili slično kazneno djelo (*autrefois convict*), odnosno jer je oslobođen za identično ili slično kazneno djelo (*autrefois acquit*). Ove dvije izjave su, u Sjedinjenim Državama, direktan primjer instituta *double jeopardy*, koji je suštinski (uz tek sitnije modifikacije) istovjeran kontinentalnopravnom načelu *ne bis in idem*. Treća vrsta peremptorne izjave je izjava o pomilovanju (*plea of pardon*) temeljem koje okrivljenik ostvaruje svoje pravo pozivajući se na prethodno mu dodijeljeno pomilovanje za isto ili slično kazneno djelo.¹¹

Sjedinjene Američke države, što je specifičnost unutar zemalja anglosaksonskog prava, poznaju ukupno četiri izjave o krivnji. Osnovni preduvjeti da bi bilo koja od tih izjava bila valjana jesu da je ona dana „svjesno, dobrovoljno i umno“.¹² Teret dokaza da su sva tri kriterija ispunjena leži na tužitelju, što dovodi do toga da se okrivljeniku tokom samog suđenja postavljaju rutinska pitanja kako bi se sud uvjerio u postojanje kriterija.¹³ Najveća poteškoća s ovim kriterijima je ta što sudac nema mogućnost provjere istinitosti eventualnog priznanja krivnje, odnosno mora se zadovoljiti s onime što stranke iznesu pred njega i to mora prihvatiti. To je direktna posljedica pasivne uloge suca u akuzatornom procesu još od njegova nastanka, a koja je u Sjedinjenim Državama u velikoj mjeri zadržana.¹⁴ U praksi, okrivljenici koji su sklopili nagodbu temeljem lažnog ili nepotpunog priznanja će rijetko mijenjati svoju izjavu, a sudac tu može učiniti jako malo kako bi se zadovoljili kriteriji načela traženja materijalne istine.¹⁵

Prva izjava koju okrivljenik može dati jest **priznanje krivnje (*guilty plea*)**. Ona je u principu najjednostavnija izjava koju okrivljenik može dati, a o njezinim implikacijama već je bilo ranije govora pa nema potrebe iste ponavljati. U anglosaksonskom pravu priznanje krivnje postoji kao zaseban institut unutar znanosti kaznenog prava, dok kontinentalno pravo na istu gleda tek kao na dodatnu činjenicu u procesu. Antipod priznanju krivnje jest **nepriznavanje krivnje (*plea of not guilty*)**, koje se sastoji u tome da okrivljenik negira sve ili dio optužbi koje mu se stavljaju na teret. Direktna posljedica nepriznavanja krivnje je početak faze saslušanja u kojoj tužitelj pokušava dokazati krivnju okrivljenika.

Treća izjava koju okrivljenik u Sjedinjenim Državama može dati jest izjava ***nolo contendere***. Tom izjavom okrivljenik daje do znanja da nema namjeru uopće se upuštati u pitanje svoje krivnje.¹⁶ On niti priznaje krivnju niti tvrdi da nije kriv, ali istovremeno se izjašnjava o

---

nemaju direktnu vezu s izjašnjavanjem o krivnji jer po svojoj pravnoj prirodi spadaju u izjave koje okrivljenik daje pred sudom, a u kontekstu optužbe koja mu se stavlja na teret.

¹¹ Englesko pravo poznaje i posebnu vrstu peremptorne izjave znanu kao posebna odgovornost za popravak puta ili mosta (*special liability to repair a road or bridge*), a koja lokalnim vlastima omogućava da odgovornost za popravak javne infrastrukture prebace na vlasnika zemljišta (za detalje vidjeti presudu R. v. Sutton [1833] K.B.).

¹² Kriterij ("*knowingly, voluntarily and intelligently*") je postavljen u odluci Vrhovnog suda Sjedinjenih Država *Johnson v. Zerbst*, 304 U.S. 458 (1938). Sjednicom suda predsjedao je Charles E. Hughes, a radilo se o izvjesnom Johnsonu koji je osuđen zbog krivotvorenja novca u procesu u kojem nije imao branitelja, već je zastupao sam sebe (*pro se* reprezentacija). Smatrajući da mu je na taj način povrijeđeno pravo na odvjetnika zagwarantirano VI. amandmanom, Johnson se žalio, ali žalba je odbijena i pri saveznom okružnom i pri žalbenom sudu. Vrhovni sud je presudio u Johnsonovu korist.

¹³ Najveće poteškoće postoje s kriterijem „umno“, a kojega je William F. McDonald definirao kao znanje o pravima, prirodi optužbe o kojoj se izjašnjava i posljedicama izjave (*Judicial Supervision of the Guilty Plea Process: A Study of Six Jurisdictions*, str. 203).

¹⁴ Za više informacija o razvoju akuzatornog procesa, vidjeti, prije svega: J. H. LANGBEIN, *The Origins of Adversary Criminal Trial*, Oxford, 2003. i D. KRAPAC, *Engleski kazneni postupak*, Zagreb, 1995., str. 1-29, 91-107; za dodatne informacije vidjeti: G. TOMAŠEVIĆ, *Kazneno procesno pravo, Opći dio: Temeljni pojmovi*, Split, 2011., str. 31-53.

¹⁵ Za više informacija o načelu traženja materijalne istine, vidjeti – G. TOMAŠEVIĆ, *Kazneno procesno pravo, Opći dio: Temeljni pojmovi*, str. 216-222

¹⁶ A. KRSTULOVIĆ, *Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku*, Zagreb, 2007., str. 41.

svojoj krivnji. Ovakva konstrukcija moguća je samo unutar specifične pravne logike kakva je ona američka, koja čak i doktrinu podređuje konkretnoj kazuistici, dok je ona za jednog kontinentalnog pravnika nespojiva s praksom koja za cilj ima utvrditi istinu. S pravom si pravnik odgojen u kontinentalnoj tradiciji može postaviti sljedeće pitanje - 'kako se izjava o odbijanju izjašnjavanja o krivnji može smatrati izjašnjavanjem o krivnji?'. Odgovor na ovo pitanje leži u već spomenutom doktrinarnom težištu – američki je proces usmjeren prema rješenju spora, dok je kontinentalni usmjeren prema utvrđivanju istine. Shodno tome, jasno je zašto je američkom pravniku potpuno logično da se ovakva izjava može dati pred sudom, jer ona jednako pospješuje rješavanje spora kao i klasične izjave, ali je isto tako jasno zašto je to jednom kontinentalnom pravniku nespojivo s načelom traženja istine. Pravne posljedice, one direktne i kolateralne, koje nastaju za okrivljenika u slučaju izjave *nolo contendere* identične su kao i kod priznanja krivnje, što je zanimljivo s obzirom da *nolo contendere per se* nije priznanje krivnje.¹⁷ Korištenje izjave *nolo contendere* nije temeljno pravo niti je priznato u svim državama, a u onima u kojima jest je podložno izvjesnim ograničenjima te, uglavnom, zahtjeva sudačko odobrenje.¹⁸ Ovo je, dakako, tek bazični pregled instituta *nolo contendere*, ovako skraćen jer bi detaljnije ulaženje predstavljalo pretjerano skretanje s glavne teme.¹⁹

Posljednja vrsta izjave o krivnji u Sjedinjenim Američkim Državama jest **Alford Plea**, koja će biti detaljno razrađena u daljnjim poglavljima.

Na kraju treba spomenuti još i tzv. posebne izjave (*special pleas*). One, kao ni peremporne, same po sebi nisu izjave o krivnji, ali su ovdje uvrštene jer spadaju pod opću definiciju pojma *plea*, odnosno jer su odgovori okrivljenika na upit suda vezan uz optužbu koja mu se stavlja na teret. Među posebne izjave spadaju izjava o neubrojivosti (*plea of mental incompetence*), izjava o preispitivanju jurisdikcije suda nad osobom okrivljenika (*challenging the jurisdiction of the court over the defendant's person*), *plea in bar*²⁰, izjava kojom se napada jurisdikcija suda nad kaznenim djelom (*attacking the jurisdiction of the court over the crime charged*), *plea in abatement*²¹ i uvjetna izjava (*conditional plea*)²². Iako je moguće da postoje i druge posebne izjave, ovdje su navedene samo one osnovne i najčešće.

Ovaj pregled instituta *pleading* u Sjedinjenim Državama dao je određene temelje za razumijevanje važnosti, složenosti i funkcioniranja tog instituta u pravnoj praksi američkog pravnog sustava. Vidljivo je da on zauzima jedno od ključnih mjesta u američkom procesu i da je njegova teorijska i praktična složenost daleko nadišla iste ili slične institute koje poznaje kontinentalno pravo. *Alford Plea* je u ovom dijelu namjerno izostavljena jer će biti posebno obrađena u sljedećim poglavljima.

¹⁷ Cf. *ibid.*, str. 42; jedine razlike u odnosu na priznanje krivnje su vezane za posljedice u eventualnom kasnijem građanskom postupku.

¹⁸ Pa tako propisuju i *Federal Rules of Criminal Procedure* u pravilu 11. (*Pleas*).

¹⁹ Za više informacija o izjavi *nolo contendere*, vidjeti – A. KRSTULOVIĆ *op. cit.* (bilj. 16), str. 40-67.

²⁰ Posebna vrsta izjave kojom se u potpunosti i trajno pokušava pobiti izjava tužitelja u sporu – *Black op. cit.* (bilj. 3), str. 1272.

²¹ Izjava kojom se ukazuje na proceduralne pogreške nastale prilikom formiranja optužnice, mada se sami meritum optužnice ne osporava – *Black op. cit.* (bilj. 3), str. 1269.

²² Priznanje krivnje ili izjava *nolo contendere* dana uz pristanak suda i odobrenje vlasti u sklopu kojega okrivljenik zadržava pravo da uloži žalbu na pojedini dio optužnice, iako je prethodno priznao krivnju (ili dao izjavu *nolo contendere*, čiji su učinci isti) za istu – *Black op. cit.* (bilj. 3), str. 1268.

III. *North Carolina v. Alford* (1970.)

Odluke Vrhovnog suda Sjedinjenih Država zauzimaju najviše mjesto među američkim precedentima. Kroz povijest su mnoge takve odluke ne samo formirale važna pravna pravila već s i utjecale na brojna društvena zbivanja u Sjedinjenim Državama. Odluka *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970) jedna je od onih odluka koje su imale značajan utjecaj na kazneni proces, ali i jedna od onih odluka koja je istovremeno dokazala svu slojevitost i specifičnost američkog pravnog sustava.

a. Originalni slučaj²³

Dana 2. prosinca 1963., Henry C. Alford je formalno optužen za ubojstvo prvog stupnja (*first-degree murder*) u Sjevernoj Karolini. Ubojstvo prvog stupnja je po tadašnjem Općem statutu Sjeverne Karoline bilo kažnjivo smrtnom kaznom.²⁴ Alfordov branitelj, kojega mu je dodijelio sud po službenoj dužnosti,²⁵ ispitao je sve osim jednog predloženog svjedoka, nakon čega je bio čvrsto uvjeren u krivnju svoga klijenta. Alford je, s druge strane, tvrdio kako nije kriv. Njegov branitelj mu je, ipak, savjetovao da prizna počinjenje ubojstva drugog stupnja (*second-degree murder*) i tako se dovede u bolji položaj.

Prije nego je došlo do prihvaćanja Alfordove izjave, sud je saslušao dvojicu svjedoka i policajca koji je radio na slučaju. Alford je, s jedne strane, tvrdio kako će svjedoci potvrditi njegov alibi, no dogodilo se upravo suprotno – svi su svjedoci dali uvjerljive iskaze o Alfordovoj krivnji. Tužiteljstvo je ovako predstavilo slučaj: *Alford se nedugo prije ubojstva posvađao sa žrtvom, nakon čega su se oni rastali. Alford odlazi u svoj dom i uzima oružje te jasno iskazuje svoju namjeru da ubije žrtvu i napušta kuću. Nedugo zatim, netko kuca na vrata žrtve te istu ubija iz vatrenog oružja kroz poluotvorena vrata. Alford se ubrzo pojavljuje u svom domu i izjavljuje kako je ubio žrtvu.* Specifičnost ovoga slučaja jest ta da nije postojao nijedan svjedok samog ubojstva, već da se tužiteljev slučaj temeljio na indikativnim iskazima svjedoka. Slijed događaja i izrazito snažne indicije stavile su Alforda u tešku poziciju, unatoč činjenici da tužiteljstvo nije imalo nikakav naglašeno čvrst dokaz.

Nakon savjetovanja s njim, branitelj je konačnu odluku prepustio Alfordu. Suočen sa smrtnom kaznom i indicijama koje bi kod porote vrlo vjerojatno dovele do osude, Alford je odlučio priznati krivnju (*guilty plea*) za ubojstvo drugog stupnja (što mu je tužitelj ponudio kao nagodbu) i tako izbjeći suđenje za ubojstvo prvog stupnja i smrtnu kaznu. Pozvan da svjedoči, Alford je 10. prosinca 1963. godine ustvrdio kako nije počinio ubojstvo koje mu se stavlja teret, no da priznaje krivnju jer se boji smrtne kazne u suprotnom slučaju. Alford je ispitan kako bi se utvrdilo da li ga je branitelj informirao o razlici između ubojstva prvog i drugog stupnja²⁶ te o njegovim pravima u slučaju da se odluči na suđenje. Nakon što je

²³ Informacije o slučaju i presudi preuzete su iz teksta presude Vrhovnog suda Sjedinjenih država *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970), mišljenje kojega je iznio sudac Byron White 23. studenog 1970. godine. Gdje je drugačije, naznačen je poseban izvor.

²⁴ Ubojstvo prvog stupnja kažnjava se smrću, osim ako porota sudu ne predloži doživotni zatvor (skraćena verzija § 14–17 Općeg statuta Sjeverne Karoline). Tokom 1969. godine, ukinuta je mogućnost da okrivljenik u slučaju suđenja za teško kazneno djelo prizna krivnju, jer je priznanje krivnje do tada značilo automatsko konvertiranje smrtno kazne u kaznu doživotnog zatvora.

²⁵ C. J. SHIPLEY, "The Alford Plea: A Necessary but Unpredictable Tool for the Criminal Defendant", *Iowa Law Review*, vol. 72/1987, str. 1065.

²⁶ Razlika između ubojstva prvog i drugog stupnja leži u stupnju namjere. *First-degree murder* se uglavnom prevodi kao ubojstvo s predumišljajem, dok *second-degree murder* obično označava temeljni oblik kaznenog djela ubojstva. Kontinentalno pravo ne poznaje ovakvu klasifikaciju (*first-degree murder*, *second-degree murder*, *voluntary manslaughter*, *involuntary manslaughter*) pa se tako i opisi i teorijske definicije ovih kaznenih djela razlikuju. Ipak, s komparativnog stajališta, ubojstvo prvog stupnja ima najviše sličnosti s kaznenim djelom teškog ubojstva (iako predumišljaj u hrvatskom pravu nije kvalifikatorni element), dok bi ubojstvo drugog stupnja bilo obično ubojstvo. Različiti tretman ovih oblika istog kaznenog djela ima značajan utjecaj na propisivanje kazne, što je bio glavni faktor u slučaju Alford.

utvrdio kako je Alford imao potrebna saznanja i razumio svoju situaciju (čime je zadovoljen element umnosti u kontekstu uvjeta za valjanost *plea* u Sjedinjenim Državama), sud je ponovo upitao Alforda ostaje li pri svom priznanju krivnje za ubojstvo drugog stupnja, iako i dalje tvrdi da nije kriv za navedeno ubojstvo. Alford je odgovorio: „*Da, gospodine. Priznajem krivnju zbog okolnosti koje mi je on [branitelj] opisao.*“²⁷ Nakon što je pregledan izvadak iz kaznene evidencije,²⁸ sud je Henryja Alforda osudio na 30 godina zatvora, što je bila maksimalna kazna za ubojstvo drugog stupnja po zakonu Sjeverne Karoline.²⁹

Nakon ove presude, Alford je ulagao žalbe na sudovima Sjeverne Karoline, tvrdeći kako je njegova izjava o krivnji nevažeća jer je dana kao posljedica straha i pod prisilom. Alfordova logika bila je sljedeća – tužitelj mu je zaprijetio suđenjem za ubojstvo prvog stupnja i vjerojatnom smrtnom kaznom ukoliko ne prizna krivnju; za priznanje mu je ponuđeno ubojstvo drugog stupnja i izbjegavanje smrtne kazne; prestravljen moguće smrtne kazne, koja mu je zapriječena i za koju mu je rečeno da ga gotovo sigurno očekuje, on priznaje krivnju, iako nije počinio kazneno djelo, što i naglašava sudu. Temeljem ovih argumenata, doista bi mogli zaključiti kako je Alford priznao krivnju samo zato što mu je kao izvjesno postavljena solucija da će biti pogubljen, što bi značilo da priznanje nije bilo dano dobrovoljno (*voluntarily*), odnosno da je ono (a temeljem ranijeg izlaganja o institutu o uvjetima valjanosti izjašnjenja o krivnji) nevažeće. Prva žalba uložena je 1965. godine i sud je nakon saslušanja ustvrdio kako je Alford svoju izjavu dao „svjesno, dobrovoljno i umno“ te odbio njegovu žalbu. Alford nakon toga ulaže zahtjev za *habeas corpus* no odbijen je čak tri puta prije nego je vijeće Žalbenog suda za četvrti okrug 1968. godine preinačilo odluke ostalih sudova i zaključilo kako izjava ipak nije dana dobrovoljno.³⁰ Žalbeni sud se oslonio na jednu raniju presudu Vrhovnoga suda, onu *United States v. Jackson*, 390 U.S. 570 (1968),³¹ a temeljem koje je zaključio da su statutarne odredbe u Sjevernoj Karolini takve da ograničavaju uporabu ustavnih prava tako što okrivljenika „plaše“ smrtnom kaznom u slučaju nepriznanja krivnje.³² Sud je zaključio kako je jedini motiv za priznanje krivnje u Alfordovom slučaju bio strah od smrtne kazne. Prema mišljenju Žalbenog suda, ta je argumentacija bila primjenjiva čak i na priznanje ubojstva drugog stupnja, za koje nije zapriječena smrtna kazna, jer je ono dano upravo zbog postojećeg straha, kao posljedica želje da se izbjegne smrtna kazna pod svaku cijenu. Iako je Alford u jednoj od poslanih žalbi napisao sljedeće: „Priznao sam krivnju samo zato što su mi rekli da će me, ako to ne

²⁷ Izjavu je citirao sudac White u presudi Alfordu.

²⁸ Alford je, u najmanju ruku, imao 'bogatu' kriminalnu prošlost, zbog čega je pregled kaznene evidencije trajao prilično dugo. Na sučev upit, Alford je izjavio kako je, između ostalog, odslužio šest od deset godina kazne za ranije ubojstvo, devet puta bio osuđen za oružanu pljačku (*armed robbery*) te kako je osuđen za prijevoz ukradene robe (*transporting stolen goods*), krivotvorenje i nošenje skrivenog oružja.

²⁹ Vidi *supra*, str. 10, bilj. 21.

³⁰ Radi se o presudi Žalbenog suda za četvrti okrug (*Court of Appeals for the Fourth Circuit*) oznake 405 F.2d 340 (1968).

³¹ Presuda *United States v. Jackson*, 390 U.S. 570 (1968) donesena je kao reakcija na odredbe Saveznog zakon o otmici (*Federal Kidnapping Act*). Naime, taj je zakon omogućio FBI-ju da intervenira u slučajevima otmice koji su imali prekogranični (ovdje se misli na granice saveznih država) element, a donesen je povodom skandala koji je izbio nakon otmice djeteta pilota Charlesa Lindbergha. Slučaj je pred Vrhovni sud stigao iz Connecticuta, a Vrhovni sud se samo djelomično složio s tezama nižeg suda. Mišljenje većine obrazložio je sudac Potter Stewart, a u njemu je utvrđeno kako su odredbe Saveznog zakona o otmici koje okrivljeniku u slučaju nepriznanja krivnje nude suđenje pred porotom uz mogućnost izricanja smrtne kazne, a u slučaju priznanja krivnje istu potpuno eliminiraju neustavne jer inhibiraju okrivljenika da se poziva na svoja prava iz Petog i Šestog amandmana. S obzirom da je Sjeverna Karolina imala gotovo identičnu odredbu, mada ona nije tako direktno verbalizirana, no izgleda da je Alfordu predstavljena upravo kao takva, jasno je zašto je Žalbeni sud donio odluku koju je donio. Ovo je bio samo kratki prikaz predmeta, za više informacija vidjeti presudu *United States v. Jackson*, 390 U.S. 570 (1968).

³² Ovakva odredba direktno se kosi s načelima Petog amandmana, koji se tiče pravičnog suđenja i temeljnih okrivljenikovih prava, te Šestog amandmana, koji okrivljeniku garantira pošteno i nepristrano suđenje pred porotom.

učinim, poslati u plinsku komoru“³³ ostaje nejasno koliki je taj strah doista bio i koliko su Alfordove žalbe bile činjenično utemeljene, a koliku su bile pokušaji da prevari pravosudni sustav.³⁴

Nakon ove odluke Žalbenog suda, slučaj je završio na Vrhovnom sudu.

b. Odluka Vrhovnog suda i nastanak Alfordove doktrine

Predmet je pred Vrhovni sud stigao 1969. godine, a konačnu presudu sud je donio 23. studenog 1970. godine.³⁵

Alford je pred Vrhovni sud iznio identičan slučaj kao i pred ranije sudove – njegovo priznanje krivnje je nevažeće jer je dano zbog straha od moguće smrtne kazne. Analizirajući slučaj, Vrhovni sud je zaključio kako je Žalbeni sud za četvrti okrug pogrešno zaključio kako Alfordovo priznanje nije bilo dano dobrovoljno te kako je bazični slučaj korišten prilikom donošenja takve odluke pogrešno presuđen. Koristeći argumentaciju iz slučaja *Brady v. United States* 397 U.S. 742 (1970),³⁶ Vrhovni sud je zaključio kako činjenica da okrivljenik ne bi priznao krivnju da nije postojala mogućnost da bude osuđen na smrt nije dovoljna osnova, sama po sebi, da bi se tvrdilo da priznanje nije dano dobrovoljno i racionalno. Osnova za takvu tezu posebno ne stoji ako je okrivljenik adekvatno informiran od svojih prava od strane svoga branitelja, što je bio slučaj kod Alforda, a što je utvrđeno još na prvom suđenju u Sjevernoj Karolini. Odluka Vrhovnoga suda o ovom konkretnom pitanju nije sporna, čemu u prilog ide i činjenica da je Vrhovni sud saslušao i dokaze koje je imalo tužiteljstvo, a ne samo Alford, jer doista nema nikakvih dokaza da priznanje nije dano dobrovoljno, a ne postoje nikakva ustavna ograničenja koja bi okrivljenika spriječila da, želeći izbjeći težu sankciju, prizna krivnju. Alford je imao pravo stati pred porotu, to mu pravo nije uskraćeno, ali s obzirom na činjenično stanje i dokaze koje tužiteljstvo posjedovalo, ni Alfordu ni njegovom branitelju, kako tvrdi sud, nije bilo u interesu iskoristiti pravo na suđenje pred porotom. Sukladno tome, Alford je, svjestan svih posljedica svog priznanja, kao i svih posljedica odlaska pred sud, dobrovoljno priznao krivnju i pristao, tako, na manju kaznu.

Dok je potonje pitanje bilo neprijeporno, Alfordov slučaj ne bi ušao u povijest da se nije pojavila nova sporna situacija. Naime, kao što je već i rečeno, iako je Henry Alford priznao

³³ Izjava navedena u članku – “(Not) Guilty – Lawyer in case that led to Alford plea says he worried about later questions”, *Winston-Salem Journal*, 28. ožujka 2007.

³⁴ Potonjoj teoriji ide u prilog i činjenica da se u jednom trenutku Alford pokušao izvući tvrdeći kako je imao nedovoljno dobrog branitelja te da je njegova obrana iz tog razloga bila teško oštećena.

³⁵ Predmet je pred Vrhovni sud stigao 1969. godine, a prvo saslušanje održano je 17. studenog iste godine. Dana 14. listopada 1970. godine održano je novo saslušanje stranaka, a konačnu presudu sud je donio 23. studenog 1970. godine. Sastav suda bio je sljedeći: predsjednik Warren E. Burger te članovi Hugo Black, William O. Douglas, John M. Harlan II, William J. Brennan, Jr., Potter Stewart, Byron White, Thurgood Marshall i Harry Blackmun. Većinsko mišljenje (*Majority Opinion*) iznio je sudac White, a uz podršku sudaca Burgera, Harlana, Stewarta i Blackmuna. S odlukom većine složio se i sudac Black, ali temeljem drugačije argumentacije (*Concurring Opinion*), dok je izdvojeno mišljenje (*Dissent Opinion*) iznio sudac Brennan, uz podršku sudaca Douglasa i Marshalla.

³⁶ Slučaj *Brady v. United States* 397 U.S. 742 (1970) odlučen je pred Vrhovnim sudom samo nekoliko mjeseci prije Alfordovog slučaja. Sastav suda bio je identičan, a mišljenje većine je, i u tom slučaju, iznio sudac White, s tim da je odluka u ovom slučaju donesena jednoglasno. Robert Brady je 1959. godine optužen i osuđen za otmicu i puštanje žrtve s tjelesnim ozljedama, što je po američkom zakonu bilo kažnjivo smrtnom kaznom. Iako je prvi izjavio kako nije kriv, Brady je, saznajući da je njegov supočinitelj priznao krivnju i pristao svjedočiti protiv njega, priznao krivnju i na taj način izbjegao smrtnu kaznu. Sudac ga je u dva navrata pitao je li priznanje dano dobrovoljno, što je Brady potvrdio, potvrdivši da razumije posljedice svog priznanja i da to čini dobrovoljno. U svojoj žalbi, Brady se također pozivao na *United States v. Jackson*, 390 U.S. 570 (1968), no Vrhovni sud je presudio kako strah od smrtne kazne nije razlog za nevaljalost priznanja, ukoliko je ono dano umno i dobrovoljno. Kako nije bilo sumnje da je Bradyjevo priznanje zadovoljavalo sve uvjete postavljene za valjano priznanje krivnje, odluka Vrhovnog suda bila je ispravna. Ovo je bio samo kratki prikaz predmeta, za više informacija vidjeti presudu *Brady v. United States* 397 U.S. 742 (1970).

krivnju, on je istovremeno tvrdio kako nije počinio kazneno djelo. Izjava o priznanju krivnje u sebi uključuje dva elementa – odricanje od prava na suđenje pred porotom i priznanje počinjenja djela koje se okrivljeniku stavlja na teret. Alfordovo priznanje krivnje u sebi je sadržavalo samo jedan element, onaj prvi, dok je drugog on eksplicitno isključio. Iako ne postoji alternativna izjava koja bi odgovarala Alfordovoj, ne postoji eksplicitna odredba u Ustavu Sjedinjenih Država koja bi okrivljeniku zabranila (ili tu izjavu, zbog toga, učinila nevažećom) da prizna krivnju i istovremeno tvrdi kako nije počinio djelo koje mu se stavlja na teret.

Alfordova izjava tako je stvorila situaciju koja zahtijeva apstraktno razlaganje samog instituta priznanja krivnje na dva elementa. Temeljem ovoga, priznanje krivnje moramo razložiti na izjavu o priznanju krivnje i samo priznanje čina. Ova prva predstavlja prostu izjavu, izricanje riječi koje proizvode pravne učinke. U ovom slučaju, radi se o odricanju od suđenja i automatskom priznanju počinjenog kaznenog djela. Ona je neprijeporna u svakom slučaju, jer čini konstitutivni element samog priznanja krivnje, dakle, bez izjave o priznanju nema ni samog priznanja. Trenutno nije bitna sama forma dane izjave, već isključivo pravne posljedice koje ona proizvodi. Ono što predstavlja znatno veći problem jest samo priznanje čina. S logičkog stajališta, ukoliko osoba izjavi kako priznaje krivnju, automatski uključeno u tu izjavu jest i priznanje samoga čina. Takvo mišljenje predstavlja jednostavan logički iskaz čije bi pobijanje dovelo do apsurdna – kako netko može izjaviti da priznaje da je nešto učinio, a istovremeno tvrditi kako to nije učinio? No, kako bismo to objasnili, zamislimo sljedeće primjere:

Situacija #1:

Osoba A počinio ubojstvo. Policija provede istragu i tužitelj, temeljem dokaza prikupljenih u istrazi, optuži osobu B. Osoba B je otac osobe A, otprije poznat policiji, ali koji samouvjereno tvrdi kako nije počinio djelo koje mu se stavlja na teret. Dokazi koje tužitelj posjeduje dovoljno su snažni da bi osoba B bila gotovo sigurno osuđena pred porotom.

Iako nije počinio spomenuto djelo, osoba B priznaje krivnju i odlazi u zatvor.

Situacija #2:

Osoba N je ubijena. Prilikom istrage i spletom nesretnih okolnosti, policija prikupi dovoljno dokaza protiv osobe M, koja nije počinila ubojstvo. Tužitelj podigne optužnicu. Temeljem dokaza, gotovo je sigurno da će okrivljenik, unatoč činjenici da nije kriv, biti osuđen, odnosno da tužiteljstvo ima dovoljno dokaza da dokaže kako je kriv.

Iako nije počinio spomenuto djelo, osoba M priznaje krivnju i odlazi u zatvor.

Situacija #3:

Osoba X ubije osobu Y. Iako nema svjedoka, policija je prikupila dovoljno dokaza da se podigne optužnica protiv osobe X. Osoba X, iako je prilično izvjesno da je ona to učinila, tvrdi kako nije kriva. Dokazi su takvi da će osoba X gotovo sigurno biti osuđena pred porotom.

Tvrdeći i dalje kako nije počinio navedeno djelo, osoba X priznaje krivnju i odlazi u zatvor.

NAPOMENA: U sva tri slučaja, priznanje krivnje okrivljeniku donosi blažu kaznu.

Ove tri situacije ilustriraju kako bi u praksi funkcioniralo davanje izjave o priznanju krivnje bez samog čina priznanja. U situaciji #1 imamo oca koji priznaje krivnju kako bi spasio svog sina, mada prilikom priznanja krivnje ustvrđuje kako nije počinio navedeno djelo. Priznaje da tužitelj ima dovoljno dokaza da ga osudi i odlučuje priznati krivnju kako bi dobio manju kaznu, a opet spasio svog sina od suđenja. Osoba B, dakle, ne priznaje krivnju kako bi ostvarila korist za sebe, već za svoga sina. U situaciji #2 imamo osobu koja priznaje krivnju tvrdeći da nije počinila navedeno kazneno djelo kako bi sebe stavila u povoljniji položaj. Ipak, situacija je ovdje utoliko specifična što okrivljenik nije uopće počinio kazneno djelo, ali je, što nije rijedak slučaj³⁷ u praksi, kao žrtva nesretnih okolnosti postavljen u

³⁷ Profesor Samuel Gross sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Michiganu proveo je studiju i izračunao da je prosječna stopa pogrešno osuđenih za teške delikte (u koje spadaju i oni kažnjivi smrtnom kaznom) čak 4.1% za razdoblje od 1989. do 2003. godine. Iako postotak možda ne djeluje strašno, činjenica da pravosudni sustav

situaciju gdje mu je priznanje krivnje, unatoč nedužnosti, bila najbolja situacija. Osoba M je, dakle, radila za vlastitu korist, ali pod uvjetima koji se u najmanju ruku mogu nazvati abnormalnima. Posljednja, situacija #3 nam donosi slučaj Henryja Alforda predstavljenog osobom X. Osoba X je neupitno kriva i ona tu krivnju priznaje radi manje kazne, ali pri tome tvrdi kako nije počinila navedeno kazneno djelo. Pravno, njezine tvrdnje ne čine drastičnu razliku, ali imaju svojih izvanpravnih posljedica, kao i utjecaj na eventualni žalbeni postupak. U ovom je slučaju, dakle, osoba X radila isključivo za vlastitu korist.

Sada, kroz tri hipotetska primjera koja su itekako zamisliva u stvarnom životu, vidi se da priznanje krivnje bez priznanja kaznenog djela i nije toliko apsurdno kao što bi se dalo zaključiti. Ako se adekvatno razloži samo priznanje krivnje, vidi se da pravno relevantna izjava o priznanju krivnje može funkcionirati neovisno od samog priznanja čina, odnosno kaznenog djela, koje bi u ovom kontekstu imalo više moralne implikacije i zahtijeva apstraktno poimanje metafizičkog karaktera ove razdiobe. Jer, s jedne strane se ruši doktrinarna logika i jedinstvo naoko sjedinjenog i nerazdvojitog instituta i postavlja se situacija gdje se iz jednog pravnog instituta izdvaja jedan zaseban, konstitutivni pravni institut, a ono što ostaje je svojevrsna metappravna konstrukcija sa cijelom serijom moralnih i filozofskih implikacija. Iz ove pravnofilozofske analize vidljivo je kako je konstitutivni element priznanja krivnje zapravo pravno relevantna izjava o priznanju krivnje, dakle obična izjava dana u zakonom propisanoj formi, dok je njezina realna i moralna implikacija tek pomoćni element koji ju obično prati, ali bez kojega ova u suštini može opstati. Još jedan važan zaključak ove analize jest da ova teza ne djeluje *vice versa* – s obzirom na već utvrđenu konstitutivnu prirodu izjave o priznanju, ne može se ni u kojem slučaju reći da priznanje krivnje postoji samim priznanjem čina, odnosno kaznenog djela, a bez propisane izjave o priznanju krivnje. Kao što nas praksa američkog kaznenog sudovanja uči, prosto priznanje počinjenja kaznenog djela bez izjave ne proizvodi pravne učinke te se kao takvo ne može smatrati priznanjem krivnje *per se*, odnosno ono neće proizvoditi željene pravne učinke. Granica je, evidentno, prilično tanka i na momente nejasna, ali nadam se da sam adekvatno razložio tezu i razjasnio pravnoteorijski karakter situacije kakvu je stvorio Henry Alford.

Prije povratka na odluku Vrhovnoga suda, zanimljivo je uočiti kako su u sve tri zadane situacije okrivljenici, u većoj ili manjoj mjeri, lagali pred sudom. Dok je u slučaju osoba B i M karakter laži imala sama izjava (jer, oni doista nisu počinili djelo, to je istinito, ali su radi vanjskih okolnosti lagali samom izjavom), kod osobe X je izjava bila istinita, ali je dodatak o nedužnosti bio lažan. Iako je moguće zamisliti još situacija, iste bi bile samo varijacije pa se da zaključiti da u slučaju ovakve situacije – jedan dio izjave o priznanju krivnje mora biti lažan! Naime, ili je okrivljenik doista kriv pa je njegovo opetovano naglašavanje vlastite nedužnosti lažno, a priznanje tako dobiva karakter sredstva izigravanja pravosuđa, ili okrivljenik doista nije kriv pa je izjava o priznanju krivnje lažna, čime ista dobiva karakter pomalo zastrašujućeg oružja koje tužitelju s dovoljno dokaza omogućuje pobjedu u postupku nauštrb utvrđivanja materijalne istine. Ono što se postavlja kao glavno pitanje jest – je li takva izjava pred sudom uopće prihvatljiva?

Kada je slučaj Henryja Alforda došao pred Vrhovni sud, niži sudovi diljem Sjedinjenih Država nisu imali niti jasno stajalište niti ujednačenu praksu oko toga treba li sud prihvatiti izjavu u kojoj okrivljenik priznaje krivnju, ali istovremeno tvrdi kako nije počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Praksa sudova po tom pitanju je bogata, kako onih koji su smatrali da priznanje krivnje za sobom povlači i priznanje kaznenog djela i da sudac treba odbiti takve izjave³⁸, tako i onih koji su smatrali da sudovi ne bi smjeli nametati

Sjedinjenih Američkih Država godišnje pogrešno osudi gotovo 5% svojih okrivljenika (što se mjeri u tisućama ljudi) nije nimalo utješna ili ohrabrujuća.

³⁸ Tako Vrhovni sud u obrazloženju presude citira sljedeće slučajeve: *Harris v. State*, 76 Tex.Cr.R. 126, 131, 172 S.W. 975, 977 (1915); *Hulsey v. United States*, 369 F.2d 284, 287 (CA5 1966); *Elksnis v. Gilligan*, 256 F.Supp. 244, 255

okrivljenicima njihovu obranu te kako se okrivljeniku mora dozvoliti da sam procjeni kakvu će obranu primijeniti.³⁹ Vrhovni sud je u ovom slučaju zauzeo čvrsto stajalište kako prihvaćanje takve izjave nije protuustavno. Zaključak Vrhovnog suda bio je sljedeći: „Tako, iako se većina priznanja krivnje sastoji i od izjave o odricanju od suđenja i od izravnog priznanja krivnje, potonje ne predstavlja element koji bi bio konstitutivan sadržaj izricanja kaznenopravne sankcije“. Vrhovni sud tako dodatno potvrđuje raniju analizu ovoga rada o dvojakom sadržaju izjave o priznanju krivnje, mada u nešto modificiranom obliku (istina, nekonstitutivni element je zajednički kako u analizi tako i u presudi Vrhovnog suda). Sud je nadalje ustvrdio: „Pojedinaac optužen za počinjenje kaznenog djela može dobrovoljno, umno i svjesno pristati na izricanje kazne zatvora čak i ako ne želi ili ne može priznati svoje sudjelovanje u radnjama koje sačinjavaju kazneno djelo.“ Stajalište Vrhovnog suda bilo je jasno – nema ništa protuustavno u izjavi kakvu je dao Henry Alford. Poznavajući doktrinu i logiku američkog kaznenog procesa, kao i načela na kojima je baziran, ovakva konstrukcija, koliko god neobično djelovala kontinentalnom pravniku, ima potpunog smisla. Ona je sredstvo rješavanja procesa, odnosno sredstvo kojim se dolazi do izricanja presude, a to je u potpunosti sukladno naglašenoj svrsi američkog kaznenog procesa – rješavanju spora. Traženje istine u slučaju Alfordove doktrine drastično gubi na važnosti. Naime, kako je već ranije rečeno, ovakva vrst izjave *de facto* dovodi do toga da sud u jednoj mjeri prihvaća laž kao procesnu istinu (bilo da je lažna izjava, bilo proklamirana nedužnost) i to se tretira kao potpuno normalno i sukladno Ustavu čiji se sustav ponosi svojom pravednošću. Istina je, u principu, potpuno zanemarena jer sud uopće nije dužan utvrđivati niti preispitivati sadržaj priznanja – ako je isto dano sukladno postavljenim kriterijima, sud nema nikakvog interesa detaljno preispitivati takvo priznanje, makar ono u svojoj suštini bilo (djelomično) neistinito i nepravedno. Ipak, o ovim implikacijama instituta *Alford Plea* će više govora biti u kasnijem dijelu rada.

Sud je zaključno dodao i kako je potpuno irelevantna forma priznanja krivnje, ukoliko je ona dana sukladno kriterijima i u interesu samog okrivljenika. U konkretnom slučaju, Alford je lukavo i razumno zaključio kako tužiteljstvo ima dovoljno dokaza da ga osudi pred porotom, što bi mu vjerojatno donijelo smrtnu kaznu tako da je priznao krivnju za lakše kazneno djelo i tako dobio lakšu kaznu (kasniji žalbeni postupak bio je, dakle, što proizlazi analogijom iz sadržaja presude Vrhovnog suda, pokušaj izigravanja sustava). Iako legitimna, takva metoda ne bi smjela biti dopustiva na sudu jer ne samo da otvara vrata brojnim manipulacijama⁴⁰ i omogućava zlouporabu sustava, već može biti izrazito opasno sredstvo po pogrešno optužene. Ovakav presedan u suštini uopće ne služi zadovoljenju pravde i otkrivanju istine, što bi trebali temelji kaznenog procesa, već efikasnom rješavanju spora neovisno o bitnim faktorima.

Vrhovni sud Sjedinjenih Država odbio je Alfordovu žalbu i potvrdio izvornu presudu. No, veličina i povijesna važnost ove presude ne leže u tome, već u činjenici da je ona značajno reformirala shvaćanje instituta *pleading* i uvela jedan potpuno novi *plea* čija je

257 (SDNY 1966); *People v. Morrison*, 348 Mich. 88, 81 N.W.2d 667 (1957); *State v. Reali*, 26 N.J. 222, 139 A.2d 300 (1958); *State v. Leyba*, 80 N.M. 190, 193, 453 P.2d 211, 214 (1969); *State v. Stacy*, 43 Wash.2d 358, 361–364, 261 P.2d 400, 402–403 (1953).

³⁹ U tom kontekstu, Vrhovni sud je citirao sljedeće slučajeve: *Tremblay v. Overholser*, 199 F.Supp. 569, 570 (DC 1961); *McCoy v. United States*, 124 U.S.App.D.C. 177, 179, 363 F.2d 306, 308 (1966); *State v. Kaufman*, 51 Iowa 578, 580, 2 N.W. 275, 276 (1879); *Griffin v. United States*, 132 U.S.App.D.C. 108, 405 F.2d 1378 (1968); *Bruce v. United States*, 126 U.S.App.D.C. 336, 342–343, 379 F.2d 113, 119–120 (1967); *City of Burbank v. General Electric Co.*, 329 F.2d 825, 835 (CA9 1964) *State v. Martinez*, 89 Idaho 129 138, 403 P.2d 597, 602–603 (1965); *People v. Hetherington*, 379 Ill. 71, 39 N.E.2d 361 (1942); *Crossley v. Tahash*, 263 Minn. 299, 307–308, 116 N.W.2d 666, 672 (1962); *Commonwealth v. Cottrell*, 433 Pa. 177, 249 A.2d 294 (1969). *Brown v. LaVallee*, 424 F.2d 457 (CA2 1970).

⁴⁰ Kojima su, istina, savezne države s vremenom doskočile na različite načine (npr. u Sjevernoj Karolini okrivljenik ne može priznati krivnju za teška kaznena djela), ali ih ipak nisu u potpunosti eliminirale.

primjena u tadašnjoj praksi mogla biti pretpostavljena tek na teorijskoj razini. Presudivši kako nema ustavnih ograničenja da okrivljenik prizna krivnju, pri tome tvrdeći kako nije počinio djelo za koje priznaje krivnju, Vrhovni sud je stvorio institut znan kao *Alford Plea* ili *Alford Doctrine*.⁴¹

Teorijske definicije ovoga instituta koje su proizašle iz presude idu u dva smjera, mada velik dio njih fokus instituta prebacuje na stanje dokaza pa tako zaključuje kako je *Alford Plea* vrsta izjave u kojoj okrivljenik tvrdi kako nije kriv za počinjeno djelo, ali priznaje da tužiteljstvo ima dovoljno dokaza da ga osudi (pa na to i pristaje).⁴² *Webster's New World Law Dictionary* koristi definiciju koja je bliža obrazloženju presude Vrhovnog suda: „Izjava o priznanju krivnje koja se daje u sklopu sklapanja nagodbe od strane okrivljenika u kaznenom postupku koji poriče da je počinio kazneno djelo ili koji zapravo ne priznaje krivnju.”⁴³ Mišljenje o institutu *Alford Plea* tokom godina je variralo od snažne podrške i zagovaranja, do naglašene kritike, no o svemu tome, kao i o tome kako institut funkcionira u suvremenom američkom pravu u sljedećim poglavljima rada.

IV. *Alford Plea* u suvremenom američkom pravu

Povijesni osvrt na razvoj samog instituta daje nam tek ograničen uvid u njegovu suštinu tako da je, da bi se dobila potpuna slika o samom institutu, potreban zahvat i na njegovu funkcioniranje u suvremenom američkom pravu, odnosno uvid u posljedice odluke Vrhovnog suda na američki kaznenopravni sustav.

a. *Alford Plea* u praksi

Kao što je već ranije rečeno, američki kaznenopravni sustav poznaje čak četiri izjave o krivnji. Unutar istih su, dakako logično, najzastupljenije upravo one osnovne (*guilty* i *not guilty*), no izvjesnu mjeru zauzimaju i ostale dvije izjave. Kako navodi Walter John Raymond, *Alford Plea* se koristi često na lokalnoj i razini saveznih država,⁴⁴ ali zauzima tek maleni postotak u ukupnom broju svih slučajeva riješenih nagodbom.⁴⁵ Stephanos Bibas je 2002. proveo studiju korištenja *Alford Plea* i raščlanio brojke po vrstama kaznenih djela.⁴⁶ Koristeći referentnu brojku od 2,500 slučajeva, Bibas je izvukao (relevantne zločine) da je 27% od ukupnog broja *Alford Plea* bilo u slučaju seksualnih delikata te isto toliko u nasilnim zločinima, dok je 12% slučajeva bilo iz sfere kriminala bijelog ovratnika ili gospodarskog kriminala.⁴⁷ Caroline Harlow, na koju se poziva Bibas, provela je studiju koja je utvrdila da je 6.5% zatvorenika u zatvorima saveznih država, odnosno samo 3% u saveznim zatvorima koristilo *Alford Plea*, zaključujući kako među sudovima saveznih država postoji osjetno veća spremnost prihvaćanja ovakvih izjava o krivnji nego na saveznoj razini (ipak, treba naglasiti kako Harlow nije raščlanila ove brojke na vrste kaznenih djela). Tezu o volji suda, odnosno suca, kao značajnom faktoru pri primjeni, odnosno prihvaćanju ovog

⁴¹ U Zapadnoj Virginiji, ovaj isti institut znan je kao *Kennedy Plea*, a temeljem slučaja *Kennedy v. Frazier*, 178 W.Va. 10, 357 S.E.2d 43 (1987).

⁴² Takva se definicija (ili varijacije na temu) tako može pronaći u izdanjima *Dictionary of Politics: Selected American and Foreign Political and Legal Terms* (1992), *A Guide to Military Criminal Law* (1999), *Plea Bargaining's Triumph: A History of Plea Bargaining in America* (2003) i *Gender, Crime, and Punishment* (1996).

⁴³ "Alford Plea", u: *Webster's New World Law Dictionary*, Cleveland, OH, 2006, str. 21.

⁴⁴ W. J. RAYMOND, *Dictionary of Politics: Selected American and Foreign Political and Legal Terms* Lawrenceville, VA, Brunswick Publishing Corporation, 1992., str. 987.

⁴⁵ G. FISHER, *Plea Bargaining's Triumph: A History of Plea Bargaining in America*, Redwood City, CA, Stanford University Press, 2003., str. 319.

⁴⁶ S. BIBAS, "Harmonizing Substantive Criminal Law Values and Criminal Procedure: The Case of Alford and Nolo Contendere Pleas", *Cornell Law Review*, vol. 88/2003, str. 1376.

⁴⁷ *ibid.* – za detaljnije brojke i podatke o istraživanju vidjeti ref. 77 u citiranom tekstu.

instituta u praksi sugerira i Curtis J. Shipley.⁴⁸ Interesantno je napomenuti kako korištenje *Alford Plea* nije dozvoljeno pred svim sudovima u Sjedinjenim Država, no o toj temi će više riječi biti u kasnijem dijelu teksta.

Kako cjelokupni proces funkcionira u trenutku kada se u jurisdikciji koja priznaje *Alford Plea* pronađe sudac sklon takvoj izjavi? Kako se *Alford Plea* danas smatra tek varijacijom priznanja krivnje,⁴⁹ postupak prihvaćanja tog instituta suštinski je identičan kao i kod klasičnog priznanja krivnje. Okrivljenik koji izjavljuje *Alford Plea*, odriče se, kako je to već ranije navedeno, nekih temeljnih prava i prihvaćanje iste podređeno je sudačkom odobrenju.⁵⁰ Da bi sudac prihvatio *Alford Plea*, on je dužan osobno ispitati okrivljenika kako bi utvrdio da njegova izjava sadrži sve one bitne elemente koji su nužni da bi ijedna izjava o krivnji bila prihvaćena. Nakon prihvaćanja same izjave, sudac je dužan utvrditi ima li ona činjeničnu osnovu. Takav proces je razumljiv i daje izvjesnu sigurnost u ispravnost sudske odluke, koja bi inače mogla biti dovedena u pitanje zbog potencijalne faktičke netočnosti i namjernog priznanja od strane nedužnog okrivljenika. Prilikom ovog ispitivanja, sudac mora utvrditi činjeničnu osnovu (*factual basis*) izjave, pri čemu se smije koristiti svim dozvoljenim sredstvima, uključujući i ispitivanje svjedoka, okrivljenika, pregledavanje materijalnih dokaza te zahtijevanje i pregledavanje pisane sistematizacije dokaznog materijala dostavljene od strane tužitelja.⁵¹ Dakako, ispitivanje činjenične osnove ne smije biti pretjerano kruto ni formalistički provođeno, a značaj iste u kontekstu utvrđivanja istine u procesu (ovdje, ipak, čak i američki proces u značajnoj mjeri inzistira na načelu materijalne istine) je toliko da su brojne jurisdikcije naknadno usklađivale svoja procesna pravila kako bi ova odgovarala standardu postavljenom u pravilu 11 *Federal Rules of Criminal Procedure*, a koje se primjenjuje na *Alford Plea*.⁵² Ovdje je važno spomenuti i to da, za razliku od klasičnog priznanja krivnje, sudac bi ipak trebao posvetiti znatno veću pažnju pri procjeni činjenične osnove što i jest jedna od glavnih razlika između ovih dviju vrsta izjava.⁵³ U praksi to, ipak, ne funkcionira tako. Naime, unatoč slaganju da činjenična osnova mora biti utvrđena, sudovi nisu suglasni oko kriterija i standarda koje ova mora zadovoljiti. U izvornoj presudi, Vrhovni sud je ustvrdio kako da dokazi protiv okrivljenika moraju biti „snažni“ i „nepobitni“ i to jest bio kriterij kojim su se sudovi uglavnom vodili prilikom usvajanja ili odbijanja *Alford Plea*. Uostalom, to je i kriterij propisan već spomenutim pravilom 11 *Federal Rules of Criminal Procedure*, ali valja naglasiti kako ne postoji jasna definicija, kako zakonska tako ni teorijska, ovoga standarda. To su tek kriteriji, više u naravi jednog pravnog standarda nego pravila, koje je sud postavio i koje svaki drugi sudac određuje kazuistički.

Postavlja se i pitanje treba li spomenuti standard biti u skladu s doktrinom izvan svake razumne sumnje (*beyond reasonable doubt*). Jedna od najpoznatijih doktrina američkog kaznenog prava, zapravo okosnica njihova postupka, tvrdi kako se krivnja u kaznenom postupku mora utvrditi tako da nitko ne bi mogao razviti razumnu sumnju u njezinu ispravnost. Ukoliko ikakva sumnja postoji, sudac ili porota, ovisno o vrsti suđenja, mora osloboditi optuženika. Je li tako strog kriterij primjenjiv i na ovaj slučaj? Dakako da jest, dapače, bilo bi to sasvim logično s obzirom da je *Alford Plea* zapravo oblik priznanja krivnje, a standard kod utvrđivanja krivnje je *beyond reasonable doubt*. Ipak, američka sudska praksa pokazuje kako savezni sudovi standard „snažnog i nepobitnog“ dokaza nisu poistovjetili

⁴⁸ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1069.

⁴⁹ Tako navode Shipley (*op. cit.* /bilj. 25/, str. 1069.), sudac Carl E. Stewart (presuda *Ballard v. Burton*, Žalbeni sud za peti okrug) i Ministarstvo pravde Sjedinjenih Država (Kaznenopravni priručnik, listopad 2008.).

⁵⁰ Vidi *supra*, str. 8, bilj. 15.

⁵¹ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1070-1071 (posebice obratiti pažnju na pripadajuće reference i citirane izvore u samom članku).

⁵² *Cf. ibid.*, str. 1070.

⁵³ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1071.

s doktrinom *beyond reasonable doubt* već su, sasvim suprotno, koristili znatno blaži kriterij prilikom ocjene činjenične osnove za *Alford Plea*.⁵⁴ Dapače, neki su sudovi išli toliko daleko da su za činjeničnu osnovu uzimali one dokaze koji potvrđuju samo to da bi tužitelj mogao dokazati počinjenje kaznenog djela i ništa više, što se u principu svodu na jedan nedopustivi pravni minimum postojanja krivnje.⁵⁵ Ovome tumačenju bilo bi shodno dodati i definicije *Alford Plea* koje su dali Zastupnički dom i Sudački ogranak savezne države Minnesote, oboje tvrdeći kako je *Alford Plea* zapravo takva izjava krivnje kod koje okrivljenik, nakon što je pregledao dokaze tužitelja, zaključuje kako bi ga svaka razumna porota osudila na temelju tih dokaza pa, iako tvrdi da nije kriv, priznaje krivnju i koristi blagodati nagodbe.^{56, 57}

Konačno, da se zaključiti kako je procjena suda hoće li prihvatiti *Alford Plea* ili ne izrazito arbitrarna i subjektivna. Iako počiva na određenom pravnom standardu ispod kojeg ne bi smjela ići, ta odluka suštinski ovisi o subjektivnoj procjeni samoga suca. Upravo je on taj koji ju prihvaća ili odbija, odnosno utvrđuje postoji li činjenična osnova. Što se potonje tiče, aktualni propisi istina sugeriraju sudu da uloži posebnu pažnju pri utvrđivanju snažne činjenične osnove, ali sudska praksa pokazuje kako je činjenična osnova za *Alford Plea* izrazito fluentan standard⁵⁸ koji tako stoji u direktnoj vezi s velikom, iz kontinentalne perspektive čak i nezamislivom, arbitrarnošću i subjektivnošću samoga suda.

Nakon utvrđivanja postojanja ili nepostojanja činjenične osnove, sudac donosi odluku o prihvaćanju ili odbijanju *Alford Plea* i odvodi postupak u sljedeću fazu, bilo da se radi o redovnom postupku bilo da se odmah ide na izricanje kazne.

Da bismo u konačnici shvatili značaj *Alford Plea* u praksi, valjalo bi se kratko osvrnuti i na njegov utjecaj na izricanje kazne (*sentencing*). Godine 1995., Žalbeni sud savezne države Idaho, rješavajući u slučaju *State of Idaho v. Howry*, ustvrdio je kako *Alford Plea* doduše daje okrivljeniku mogućnost da prizna počinjenje djela bez priznanja same krivnje, ali da sud nije obavezan prihvatiti to priznanje kao jedini dokaz pri procjeni težine počinjenog djela, odnosno pri određivanju visine kazne. Sud ima potpunu slobodu uzeti u obzir sve ostale važne činjenice uključujući sav dokazni materijal, kriminalnu prošlost okrivljenika, njegovo držanje pred sudom, uključujući i vrlo važno pitanje postojanja, odnosno ne postojanja kajanja.⁵⁹ Bryan H. Ward se u svom radu posebno osvrće na značaj kajanja prilikom izricanja kazne u slučaju *Alford Plea* nagodbi. Naime, kajanje (*remorse*) u Sjedinjenim Državama ima dvojaku percepciju u očima suda – s jedne strane, iskreno izraženo kajanje se pred sudovima uglavnom tretira kao olakotna okolnost, dok, s druge strane, nedostatak kajanja uglavnom predstavlja otegotnu okolnost za okrivljenika. Kajanje se definira kao „izražavanje žaljenja zbog nekog lošeg čina“.⁶⁰ Sukladno definiciji instituta *Alford Plea*, osobe koje se njome koriste po definiciji ne iskazuju kajanje jer samom izjavom poriču ikakvu krivnju, odnosno sudjelovanje u kaznenom djelu. Sukladno logici, osobe koje koriste *Alford Plea* trebale bi biti pošteđene procjene (ne)postojanja kajanja prilikom izricanja kazne. No, kao što je gore navedeno, sudovi ne misle tako pri čemu cjelokupna situacija dolazi do

⁵⁴ *ibid.*

⁵⁵ *Cf. ibid.*, str. 1072.

⁵⁶ Zastupnički dom savezne države Minnesote: “Permanent disqualification”, *Bill Summary: House Research Department* (Minnesota), 27. ožujka 2009.

⁵⁷ Sudačko udruženje savezne države Minnesote: *Glossary of Legal Terms* (Minnesota), <http://mncourts.gov/district/5/?page=490> (zadnja posjeta: 3. prosinca 2012.).

⁵⁸ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1072.

⁵⁹ B. COOPER, “Coles Enters Guilty Pleas on Two Felony Charges”, *Office of Attorney General Lawrence Wasden*, savezna država Idaho, <http://www.ag.idaho.gov/index.html> (zadnja posjeta: 30. studenog 2009.).

⁶⁰ “Kajanje”, u: *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, tom 5 (K-Ln), Zagreb, 2004.

priličnog apsurdna, s čime se slaže i Ward.⁶¹ Naime, očigledno je da se korištenjem ove izjave okrivljenik nužno dovodi u gori položaj jer, negirajući krivnju negira i sudjelovanje u kaznenom djelu, pri čemu automatski ne može izražavati kajanje za djelo za koje tvrdi da nije počinio. Kako se nedostatak kajanja tretira kao otegotna okolnost, postavlja se pitanje – zašto bi se okrivljenik svjesno doveo u gori položaj? Racionalno je pretpostaviti, a tom sam se logikom vodio i ja, da bi *Alford Plea* slučajevi, odnosno ti okrivljenici, trebali biti izuzeti od procjene postojanja kajanja, kao što je gore navedeno, no Ward nas oštro demantira, navodeći kako sudovi prilično jasno odbijaju činiti takvu iznimku, koristeći pri tome uvijek isto objašnjenje (koje dovodi do pomalo smiješnog apsurdna) – korištenje *Alford Plea* samo po sebi ne čini veliku razliku u odnosu na osnovne izjave krivnje (*guilty* i *not guilty*), što znači da ti okrivljenici imaju identična prava, odnosno da se jednako tretiraju kao i svi ostali.⁶² Apsurd koji ovime nastaje je očit, a sudska praksa ga nije uspjela razriješiti ni do danas. Gotovo u maniri komičnog aforizma, Ward navodi odluku *Smith v. Commonwealth*, koju je donio Žalbeni sud savezne države Virginije.⁶³ U navedenom slučaju je optuženik, Damien Smith, Jr., tvrdio kako sud ne bi trebao uzeti u obzir (ne)postojanje kajanja upravo zbog njegova korištenja *Alford Plea*. Sud je ovdje koristio uobičajenu logiku i odbio Smithov argument, ali je dodao jednu zanimljivu sentencu kako bi pokušao ublažiti ovo pravilo koje je izrazilo strogo po okrivljenika – okrivljenikovo, odnosno žaliteljevo poricanje odgovornosti ne bi bilo u kontradikciji s njegovim izražavanjem suosjećanja ili žaljenja za žrtve u konkretnom slučaju; odnosno, sumarno, postojanje kajanja ne znači nužno da je netko prethodno prihvatio odgovornost za to djelo. Dakako, sud nije ponudio nikakvo racionalno objašnjenje za ovakvu odluku. Situacija do koje je ovakva instrukcija suda dovela je prilično smiješna, dovodeći okrivljenika u takav položaj da *de facto* smije izraziti žaljenje ili kajanje za djelo za koje tvrdi da ga nije počinio, otvorivši si tako mogućnost za blažu kaznu. Bez suvišnog komentara, citirat ću Warda: „Nije potreban pretjerani cinizam da bi se imale ozbiljne rezerve prema ‘savjetu’ danom od strane ovog suda.“⁶⁴

Već nekoliko puta citirano pravilo 11 *Federal Rules of Criminal Procedure* djelomično pojašnjava ovu situaciju, navodeći kako su okrivljenici koji koriste *Alford Plea* zapravo lišeni jednog dijela prava koje imaju ostali okrivljenici. Iako je i ovo pravilo prilično klimavo, može se zaključiti kako ipak posjeduje određeno logičko uporište, no onda bi se okrivljenici i branitelji trebalo eksplicitno upozoriti na to da korištenje *Alford Plea* sa sobom vuče navedene posljedice. Da praksa nije takva pokazuje slučaj savezne države Ohio.⁶⁵

Zaključno, detaljnija analiza primjene instituta *Alford Plea* otkriva cijelu seriju kontradikcija u njegovoj primjeni, kako u fazi njegova prihvaćanja tako i u fazi izricanja kazne na temelju istog. Svi oni se zapravo nadovezuju ne nekoliko nejasnih i apsurdnih trenutaka koji su nastali u izvornom slučaju, a pokazuju kako ovaj institut, unatoč svojoj teorijskoj stabilnosti, pokazuje cijelu seriju problema prilikom primjene u praksi.

b. Svrhovitost instituta

Nakon što analize primjene instituta u praksi, valjalo bi se ukratko osvrnuti i na njegovu svrhovitost, odnosno pozitivne i negativne strane korištenja istog. Literatura koja u sklopu instituta proučava upravo ovaj segment je prilično brojna i polarizirala je autore na one koji gotovo bezrezervno podržavaju *Alford Plea* kao jedno od vrhunskih dostignuća američke kaznenopravne doktrine koja prava okrivljenika izdiže na jednu novu razinu te na one izra-

⁶¹ B. H. WARD, "A Plea Best Not Taken: Why Criminal Defendants Should Avoid the Alford Plea", *Missouri Law Review*, vol. 68/2003, str. 923.

⁶² *ibid.*

⁶³ *Cf. ibid.*, str. 924.

⁶⁴ B. H. WARD *op. cit.* (bilj. 61), str. 924.

⁶⁵ *Cf. ibid.*, str. 925 - za više informacija o konkretnom problemu vidjeti pasus u citiranom radu.

žavaju ozbiljnu skepsu prema samom institutu i naglašavaju kontradikcije i probleme koje stvara u primjeni.

Među najznačajnijim *pro* argumentima, argumentima u korist instituta, teoretičari i praktičari su isticali korist koju *Alford Plea* ima za efikasnije rješavanje kaznenog procesa te za promicanje prava okrivljenika. Iz aspekta efikasnosti i svrhovitosti kaznenog procesa, ističu se argumenti koji su više-manje sukladni uobičajenim opravdanjima tog u odnosu na druga procesna načela.⁶⁶ U američkoj kaznenopravnoj doktrini se smatra kako ovakvi instituti doprinose efikasnijem procesu tako što potiču okrivljenike da priznaju krivnju. Nudeći im pogodnosti prilikom izricanja kazne, potiču na sklapanje nagodbi i rasterećenje američkih sudova, čime se omogućava efikasnije djelovanje pravosudnog sustava.⁶⁷ Smatram kako ovaj argument, s obzirom na karakter i važnost kaznenog postupka te temeljna načela na kojima počiva (ili bi barem trebao), nije niti približno dovoljan da bi se opravdalo korištenje bilo kojeg instituta, a kamoli jednog čija je praktična primjena toliko složena kao kod ovoga. Kako navodi Bibas, većina teoretičara, među kojima i Frank H. Easterbrook, koji je od 1985. godine sudac Žalbenog suda za sedmi okrug, smatra kako je *Alford Plea* „efikasan, ustavan način razrješavanja slučajeva.“⁶⁸ Easterbrook, kao i njemu pridruženi Robert Scott i William Stuntz, smatra kako je kaznenopravni sustav tržište na kojem stranke trguju svojim procesnim pravima u zamjenu za prilično bogate nagrade.⁶⁹ Scott i Stuntz svoja mišljenja usmjeravaju više na procesni aspekt, smatrajući kako proces okrivljenicima treba pružiti dovoljno informacija i slobode da odluče o vlastitim sudbinama u maksimalnoj mogućoj mjeri. Ova se teza naziva modelom autonomije (*autonomy model*), a cjelokupna struja mišljenja koja opravdava ovaj institut kao i nagodbe na ovoj osnovi naziva se proceduralističkim pristupom (*proceduralist approach*).⁷⁰ Sljedeća skupina argumenata hvali *Alford Plea* kao efikasno sredstvo u promicanju prava okrivljenika. Ova argumentacija može izazvati najviše konfuzije kontinentalnom pravniku s obzirom da se uvelike temelji na logici anglosaksonskog procesa, koja je, kako znamo, osjetno drugačija. Dok su izjave o krivnji u kontinentalnom procesu tek činjenice, a nagodbe iznimke, u anglosaksonskom procesu su oba instituta izrazito bitna. Koristeći se pravom na nagodbu, koje praktički garantira povoljnije rješavanje u procesu, okrivljenik maksimalno koristi svoja prava, čak do te mjere da jednim dijelom odlučuje o svojoj sudbini. Dok je odluka u klasičnom kontinentalnom procesu povjerena sudu, a utjecaj okrivljenika je *de facto* minimalan, anglosaksonski proces omogućuje okrivljeniku značajno pravo na participaciju, pri čemu se *Alford Plea* ističe kao posebno efikasno sredstvo, što je i logično kada se u obzir uzme analiza instituta u ranijem dijelu rada. Ovaj argument ističe kako *Alford Plea* maksimizira prava okrivljenika te kako bi sudovi trebali poticati korištenje istog upravo zbog toga.⁷¹ Nadalje, ističe se kako *Alford Plea* omogućava okrivljeniku slobodniji pristup sudu u smislu da ga, u krajnje nepovoljnoj situaciji, ne tjera da pred istim laže, odnosno da mu omogućava da otvoreno iznese činjenično stanje i svejedno iskoristi blagodati koje nudi nagodba (u suprotnosti sa situacijom u kojoj bi okrivljenik morao lagati kako bi iznudio nagodbu jer bi inače trpio znatno teže posljedice).⁷² Nadalje, ističe se kako *Alford Plea* pruža okrivljeniku znatne beneficije po pitanju visine kazne jer, *de facto*, u sebi sadrži obećanje o blažoj

⁶⁶ Za više informacija vidjeti: *op. cit.* (bilj. 10), str. 196-204; D. KRAPAC *et al.*, *Kazneno procesno pravo – Prva knjiga: Institucije*, Zagreb, 2014., str. 84-102; G. TOMAŠEVIĆ; D. KRAPAC; S. GLUŠČIĆ, *Kazneno procesno pravo*, Zagreb, 2012., str. 203-212.

⁶⁷ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1072-1073.

⁶⁸ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1363.

⁶⁹ F. H. EASTERBROOK, "Plea Bargaining as Compromise", *Yale Law Journal*, vol. 101 1992 (citirano u S. BIBAS *op. cit.* /bilj. 46/, str. 1368).

⁷⁰ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1367-1370.

⁷¹ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1073.

⁷² *ibid.*

kazni.⁷³ Davanjem ove izjave, okrivljenik si praktički osigurava nižu kaznu, dok mu je kao alternativa, a indirektno kao prijetnja, postavljena gotovo sigurno teža kazna,⁷⁴ iz ove perspektive je apsolutno logično zašto je *Alford Plea* pogodniji u odnosu na ostala procesna sredstva. Isto tako, *Alford Plea* omogućava okrivljeniku da koristi blagodati nagodbe bez da zapravo prizna krivnju ili da ju uopće želi priznati, ne preuzimajući tako odgovornost za eventualno počinjeno djelo.⁷⁵ Konačno, posljednji argument iz ove skupine je argument sigurnosti ili izvjesnosti, odnosno teza kako *Alford Plea* okrivljenicima da je veliki stupanj sigurnosti po pitanju kazne koja će im biti izrečena.⁷⁶ Kada se ova skupina argumenata analizira kao cjelina, da se zaključiti kako je njihova najveća vrijednost u tome što okrivljeniku omogućavaju, smatram, prevelika prava⁷⁷ i veliki potencijal da, na ovaj ili onaj način, bilo preko izbjegavanja direktne odgovornosti ili pak korištenja blagodati, a posebice blaže kazne, kojemu sa stanovišta pravde ne pripadaju, izigra pravosudni sustav. Institut je, na taj način, izvanredan iz perspektive okrivljenika i branitelja, a tu se s nama slaže i Ward,⁷⁸ ali tu njegova korist za pravosudni sustav staje. Interesantno je primijetiti kako se čak i Albert Alschuler, inače poznati kritičar *plea bargaining* sustava, složio s institutom *Alford Plea*, ističući ga kao „manje zlo, kao način da se ojača pozicija okrivljenika u sustavu prepunom pogrešaka.“⁷⁹ Posljednja skupina argumenata u korist ove izjave ističe njezine prednosti u odnosu okrivljenika i branitelja, no ti su argumenti u cjelini najmanje značajni.⁸⁰

Što se tiče *contra* argumenata, argumenata koji napadaju institut, njihovo uporište je mahom dvojako – jedan aspekt je moralni, odnosno teza kako *Alford Plea* uništava moralni integritet pravosudnog sustava, dok je drugi materijalnopравни, odnosno teza kako *Alford Plea* podriva temeljne vrijednosti materijalnog prava, s kojim kazneni proces stoji u neraskidivoj vezi. Postoji i skupina čisto procesnih *contra* argumenata, poput straha od pretjeranog korištenja (logika je jasna – ako sudovi često budu priznavali *Alford Plea*, svi će okrivljenici pokušati ostvariti beneficije na taj način) ili moguće neefikasnosti sudova (prihvaćanjem ovoga, gubi se temeljna funkcija suda kao institucije koja treba utvrditi istinu i primjenjivati pravo), no isti su znatno manje važni u odnosu na prve dvije skupine.⁸¹ Ako bi se tražilo najznačajnije ime među kritičarima *Alfordove* doktrine, to bi svakako bio Stephanos Bibas, profesor prava i kriminologije na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Pennsylvaniji (Penn Law), koji se u svom radu vrlo oštro osvrnuo na institut i njegovu primjenu u praksi.⁸² Bibas je dao sveobuhvatnu kritiku instituta, osvrćući se kako na moralni, tako i na materijalnopравни aspekt nedostataka ove izjave.

Usporedba, ili čak pokušaj usklađivanja, *Alford Plea* s teorijama o svrsi kazne otvara seriju problema. *Alford Plea* u svojoj implikaciji na teorije o svrsi kazne ne nudi jasno rješenje, odnosno ne nudi dovoljno argumenata da ga se svrsta i u jednu od dominantnih struja. Naime, ako analiziramo *Alford Plea* iz ovog aspekta, a tu se s nama slaže i Bibas,⁸³ radi se o institutu koji okrivljeniku omogućava da izigra sustav i da, bez preuzimanja odgovor-

⁷³ B. H. WARD *op. cit.* (bilj. 61), str. 919.

⁷⁴ *ibid.*

⁷⁵ B. H. WARD *op. cit.* (bilj. 61) str. 919.

⁷⁶ *Cf. ibid.*, str. 919-920.

⁷⁷ Prevelika zato što bi tužitelj i okrivljenik kao stranke u kaznenom procesu trebali biti barem, kako kaže Tomašević u *op. cit.* (bilj. 15), „u relativno ravnopravnom položaju.“ (str. 105).

⁷⁸ B. H. WARD *op. cit.* (bilj. 61), str. 918.

⁷⁹ A. W. ALSCHULER, „*The Defense Attorney’s Role in Plea Bargaining*“, Yale Law Journal, vol. 84 1975 (citirano u S. BIBAS *op. cit.* /bilj. 46/, str. 1363).

⁸⁰ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1074.

⁸¹ C. J. SHIPLEY *op. cit.* (bilj. 25), str. 1074-1076.

⁸² Rad na koji referiram je *Harmonizing Substantive-Criminal-Law Values and Criminal Procedure: The Case of Alford and Nolo Contendere Pleas*, objavljen 2003. godine u zborniku Cornell Law Review (str. 1361-1411).

⁸³ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1363.

nosti, prođe s lakšom kaznom. Čak i kada se zanemare retributivne, odnosno apsolutne teorije kazne, ovakav standard ne udovoljava niti relativnim niti utilitarnim teorijama kazne, koje su danas dominantnije.⁸⁴ Dapače, ovakav sustav predstavlja potpuni kontrast bilo kojoj teoriji kazne jer se svrha kažnjavanja kod *Alford Plea* može i ne postići. Zamislimo situaciju da ubojica u slučaju u kojem tužiteljstvo ima dovoljno dokaza da bude uvjeren o osudu uzme *Alford Plea* i na taj si način osigura blažu kaznu, a nakon izlaska iz zatvora nastavi s kriminalnim ponašanjem. Iako je taj ubojica kažnjen, tom kaznom ne bi se postigla niti adekvatna retribucija, niti bi pravda bila zadovoljena, niti bi se ostvarile specijalna i generalna prevencija, niti bi takva osuda bila korisna iz aspekta općeg društvenog dobra. Dakle, u jednoj kratkoj analizi vidljivo je da sve postavke temeljnih teorija o svrsi krivnje potpuno gube smisao kod primjene instituta *Alford Plea*. Naravno, institut *plea bargaining* općenito pokazuje nedostatke prilikom interakcije s teorijama kazne, no *Alford Plea* je možda najekstremniji primjer. Ovome bi još trebalo nadodati i čisto psihološku činjenicu da okrivljenik koji smatra da je dobio blažu kaznu i izigrao sustav te još pri tome uopće nije preuzeo odgovornost za kazneno djelo zasigurno neće biti podložan ni preventivnom, a ni retributivnom djelovanju kazne, pri čemu se s nama slaže i Bibas. Dakako da rasprava o *Alford Plea* i kazni ovime nije iscrpljena, ali iz razloga opsega se o njoj u ovom radu više neće raspravljati. Zaključak je svakako da je izrazito teško pomiriti *Alford Plea* s teorijama o kazni, pri čemu se s nama slaže i Lauren Hartz,⁸⁵ no mišljenja o tome treba li ga zadržati ili ne su dalje podijeljena.

Još jedan važan segment, a koji se direktno nadovezuje na potonji, a ujedno nastavlja i na sljedeći, jesu nedužni okrivljenici. Iako se na prvu ne bi reklo, pogotovo s obzirom na temeljne vrijednosti prava kao sustava i pravde kao standarda, čak i ovdje postoje oprečna mišljenja. S jedne strane, već spomenuti Easterbrook, kao predstavnik utilitarne teorije o krivnji, smatra kako okrivljenik treba imati što više mogućnosti te da će isti priznati krivnju (ili počinjenje djela) samo kada „izračuna“ da je vjerojatnost da će biti osuđen i kažnjen veća i teža od posljedica prihvatanja nagodbe, s tim da mora postojati uvjerenje da taj isti nedužni okrivljenik neće biti oslobođen.⁸⁶ Easterbrook nadalje tvrdi kako nesavršenost sudskog sustava te činjenica da nedužni ljudi budu osuđivani, institut poput *Alford Plea* čini upravo pogodnošću koja takvim okrivljenicima omogućava povoljniji ishod na sudu.⁸⁷ Alschuler također podržava ovakvo gledište, smatrajući da se nedužnim okrivljenicima treba dozvoliti priznavanje krivnje jer, dok god postoji određena dobit koju okrivljenik tim priznanjem može ostvariti, pravo na isto mu se ne smije uskratiti.⁸⁸ S druge strane, Bibas je rezolutan u svojoj osudi ovakvog modusa razmišljanja, pri čemu njegovu izjavu donosim u cjelini: „*Treba ustuknuti pred pomisli osuđivanja nedužnog okrivljenika. Stoga je još alarmantnije naglašavati ovu činjenicu kao prednost. Ne može se cjelokupna etika svesti na konzekvencijalističku računicu. Postoji nešto duboko uznemirujuće u svjesnom provođenju nepravde, a tim više u nenamjernom dozvoljavanju istog. Nikakva obećanja o boljim posljedicama ne mogu obrisati odvratnost promoviranja zla u nadi izbjegavanja goreg zla. Da iskoristim primjer Dostojevskog, nikakvo nadanje dobrim posljedicama ne može opravdati ubojstvo jednog, nevinog djeteta koje počinu društvo. Kant bi se složio da društvo ne može svjesno provesti kažnjavanje onih koji to ne zaslužuju, čak i kada ovi na to pristanu.*“⁸⁹ S kontinentalnog stajališta, koje odgaja pravnike na tradiciji pravde, presumpcije nevinosti

⁸⁴ Za više informacija o teorijama o svrsi kazne, posebice apsolutnoj i relativnoj, vidjeti: P. NOVOSELEC, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2009., str. 382-390.

⁸⁵ Radi se o radu naslova *Reconciling Alford Pleas and Punishment Theory* objavljenom 2008. godine u zborniku *The Dartmouth Law Journal* (str. 368-382), a koji se uvelike oslanja na već citirani Bibasov rad.

⁸⁶ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1383

⁸⁷ *ibid.*

⁸⁸ *ibid.*

⁸⁹ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1384.

i materijalne istine, jasno je i nema nikakve sumnje da podržavam Bibasove argumente⁹⁰ po ovom pitanju. Djeluje pomalo apsurdno, čak i nonšalantno, isticati ovakve pogodnosti u slučaju osobe koja uopće ne bi trebala biti pred sudom, tako da vrlo rezolutno ističem kako *Alford Plea* u ovom kontekstu gubi na svojoj svrsi jer, iako predstavljena kao pogodnost, zapravo predstavlja vrlo ironičnu pljusku pravosuđa prema onim subjektima koje bi trebalo štiti pa je, stoga, apsolutno nedopustivo.

U konačnici, ostaje nam razložiti odnos *Alford Plea* prema materijalnom kaznenom pravu. O odnosu materijalnog i procesnog prava mnogo se pisalo⁹¹ i doista nema mjesta (a to nije ni predmet ovog rada) da se ovdje ulazi u neke dublje analize sličnosti i razlika pa se samo donosi temeljni zaključak kako te dvije grane prava, iako različitih predmeta, ne bi mogle funkcionirati jedna bez druge. I dok proceduralistički pristup o kojem govori Bibas izgleda zanemaruje tu vezu, isti naglašava kako je ona krucijalna te kako procesno pravo ne bi smjelo u svojoj primjeni materijalnopравnih normi odstupati od svojih temeljnih načela. Bibas smatra kako je preveliko odvajanje procesnog od materijalnog prava kroz institut *plea bargaining* samo po sebi dovoljan problem, posebice jer eliminira suđenje pred porotom,⁹² a ako se tome dodaju i sve pogrešne moralne implikacije Alfordove doktrine, situacija postaje još teža. Veliki raskol dovodi do toga da procesom dominiraju vrijednosti poput efikasnosti, svrhovitosti ili ekonomičnosti, što samo po sebi i ne bi bilo problem da esencijalne vrijednosti kako procesnog tako i materijalnog prava nisu potpuno zanemarene nauštrb spomenutih.⁹³ Odobravanje instituta kao što je *Alford Plea* umanjuje povjerenje javnosti u pravosudni sustav i stvara dojam da se okrivljenici bilo prisiljavaju da pod svaku cijenu priznaju počinjenje djela (pa ovi to čine čak i kad nisu krivi) bilo da im se omogućava da se izvuku s blažim posljedicama u teškim slučajevima.⁹⁴ U svakom slučaju, kazneni proces gubi svoj dignitet, a njegove individualne reperkusije prema osuđeniku (posebice prevencija i edukacija) potpuno nestaju. Isto tako, moralne vrijednosti koje materijalno pravo kroz koncept krivnje (pri čemu posebno mislim na prihvaćanje odgovornosti, iskreno žaljenje i kajanje, rehabilitaciju te odluku o neponavljanju djela) unosi u proces također se gube u sustavu u kojem je cilj „ispisovati najbolju ponudu“ za okrivljenika.⁹⁵ U konačnici, Bibas naglašava i ulogu porote, kao čisto procesnog instituta, u realizaciji načela i ideala materijalnog prava kroz kazneni proces. Tvrdi kako je porota tu da „izražava društvenu savjest, dozvoljavajući žrtvama da izraze žaljenje i da nauči okrivljenike i ostale braneći društvene norme.“⁹⁶ S obzirom da se uloga porote kao zaštitnika društvenih i materijalnopравnih vrijednosti izgubila, piše dalje Bibas, ta bi načela trebalo uvrstiti u američki sustav nagodbi.⁹⁷

Sumarna analiza *pro* i *contra* argumenata navodi nas na zaključak kako su ovi potonji ipak uvjerljiviji, čak i sa stajališta američke kaznenopravne doktrine. Dok *pro* argumenti idu

⁹⁰ Nije na odmet spomenuti ni činjenicu kako Bibas ovime ne zagovara tezu o savršenom i nepogrešivom pravosuđu, dapače, priznaje postojanje pogrešaka i pogrešnih osuda, ali smatra da *Alford Plea* ne bi trebao biti sredstvo kojim bi se ti problemi rješavali, u čemu se s njim slažem i ja.

⁹¹ Za više informacija vidjeti: G. TOMAŠEVIĆ *op. cit.* (bilj. 15), str. 27; D. KRAPAC *et al.*, *Kazneno procesno pravo – Prva knjiga: Institucije*, Zagreb, 2014., str. 47-49; G. TOMAŠEVIĆ; D. KRAPAC; S. GLUŠČIĆ, *Kazneno procesno pravo*, Zagreb, 2012., str. 17-19.

⁹² Bibas u radu navodi kako je suđenje pred porotom prisutno u manje od 4% slučajeva u Sjedinjenim Američkim Državama, što je alarmantna brojka za sustav koji se ponosi upravo tim institutom, a ista postaje još alarmantnija kada se zaključuje kako je porotu zamijenila nagodba kao sustav u kojem se trguje pravima, a ne u kojem se pokušava ostvariti pravda.

⁹³ O ovoj temi govori i Feeney u *op. cit.* (bilj. 7), str. 429-433.

⁹⁴ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1363.

⁹⁵ *Cf. ibid.*, str. 1363-1364.

⁹⁶ *Cf. ibid.*, str. 1408-1409.

⁹⁷ *Cf. ibid.*, str. 1409.

doista daleko po pitanju prava okrivljenika (a, kako znamo, postoji cijela skupina načela koja se bavi pravima okrivljenika u postupku), čini se kako u jednom trenutku koračaju predaleko i stvaraju situaciju u kojoj je okrivljenik u osjetno boljem položaju nego tužitelj, čime se postiže nepravičan disbalans u kaznenom procesu. Iz tog aspekta, ti argumenti, iako uvjerljivi u jednom djelu, pokazuju se kao jednostrani i neusklađeni sa svrhom kaznenog procesa te ih treba revidirati. S druge strane, Bibasovi *contra* argumenti, iako mogu djelovati odveć kritično ili moralistički (na što je i on sam upozorio), imaju znatno jače uporište i postaju zapravo potpuno racionalne kritike sustava koji je primjenu temeljio na konstrukciji koja u teoriji izgleda dobro, ali je u praktičnoj primjeni naišla na seriju problema. Bibasovi argumenti stoje na pravim temeljima, na načelima i idealima kaznenog prava i pravde, a pozivaju na širu reformu sustava koji pokazuje sve veći otklon od ideala na kojima je temeljen. Jasno je da, iz perspektive kontinentalnog pravika, Bibasovi argumenti imaju puno više smisla, ali čak i kada bi se potpuno zanemarila ta doktrinarna perspektiva, nema sumnje da Bibasovi argumenti imaju osjetno više smisla i da *Alford Plea* pokazuje dosta problema prilikom praktične primjene i pokušaja shvaćanja njegove svrhe u samom kaznenom postupku.

c. Primjena instituta po savezima državama i drugim jurisdikcijama

Od prve odluke suda pa preko presude Vrhovnog suda u slučaju Henryja Alforda, Alfordova doktrina je naišla na široku primjenu diljem Sjedinjenih Država. No, ta širina primjene je, kao što je ranije demonstrirano, tek relativna kada se u obzir uzme činjenica da prilično mali broj okrivljenika doista iskoristi *Alford Plea* pred sudovima. No, samo postojanje te mogućnosti, s obzirom na rizike koje taj institut sa sobom nosi, potencijalno može biti problem u daljoj budućnosti.

Prije konkretnog pregleda, valjalo bi razlučiti jurisdikcijske razine o kojima se govori u ovom dijelu rada. Najviša razina je ona savezna, koja se odnosi na cjelokupni teritorij Sjedinjenih Država, a sadrži i dvije posebne jurisdikcije. Slijedi jurisdikcija saveznih država; svaka od 50 saveznih država u sastavu Sjedinjenih Država ima posebnu jurisdikciju na svom teritoriju, svoje vrhovne, žalbene i redovne (okružne) sudove te se vodi, dijelom, posebnim pravnim pravilima. Uz ove, postoji još i jurisdikcija žalbenih (apelacijskih) sudova Sjedinjenih Američkih Država.

Svaka od tih jurisdikcija ima zajednička, ali i posebna pravila. Primjena Alfordove doktrine spada u posebna pravila tako da svaka jurisdikcija može samo stalno odrediti hoće li dozvoliti njezino korištenje pred svojim sudovima ili ne.

Na saveznoj razini, *Alford Plea* je svakako odobrena odlukom Vrhovnoga suda, koji je ustvrdio kako nema ništa protuustavno u tome da okrivljenik prizna počinjenje kaznenog djela dok istovremeno tvrdi kako nije kriv. Ta je odluka bila okosnica za daljnju primjenu Alfordove doktrine u ostalim jurisdikcijama. Ministarstvo pravde Sjedinjenih Država (*United States Department of Justice*) također odobrava *Alford Plea* u slučajevima koji potpadaju pod njegovu jurisdikciju, a upute o korištenju i priznavanju ovog instituta sadržane su u brojnim priručnicima. S druge strane, vojni sudovi Oružanih snaga Sjedinjenih Američkih država ne priznaju *Alford Plea* u predmetima koji se nalaze u njihovoj jurisdikciji.⁹⁸ Godine 1998., vojnik Steven E. Walburn je, koristeći gotovo iste argumente navedene u prethodnom dijelu rada, pozvao Oružane snage da prihvate *Alford Plea* pred vojnim sudovima, no ostao je u manjini.⁹⁹

⁹⁸ M. J. DAVIDSON, *A Guide to Military Criminal Law*, Annapolis, MD, US Naval Institute Press, 1999., str. 56.

⁹⁹ S. E. WALBURN, "Should the Military Adopt an Alford-Type Guilty Plea?", *The Air Force Law Review*, vol. 44 1998, str. 119-169.

Što se tiče saveznih država, situacija je takva da je od 50 saveznih država njih 47 odobrilo korištenje instituta *Alford Plea* pred svojim sudovima,¹⁰⁰ dok tri to ne dozvoljavaju. Vrhovni sudovi saveznih država Indijane, Michigana i New Jerseyja smatraju kako se *Alford Plea* u praksi može pokazati „neumnom, nedobrovoljnom i netočnom“ zbog čega su zabranili njezino korištenje u predmetima koji potpadaju pod njezinu jurisdikciju.¹⁰¹

Na koncu, treba spomenuti još i posebne žalbene (apelacijske) sudove koji predstavljaju posebne žalbene sudove izvan samih saveznih država, a po hijerarhiji ispod Vrhovnog suda Sjedinjenih Država. Ti su sudovi danas izrazito utjecajni u Sjedinjenim Državama, čemu svjedoči i činjenica da Vrhovni sud na godišnjoj razini prihvati manje od 10,000 (manje od 1%) slučajeva žalbenih sudova pa ovi nerijetko služe i kao sud posljednje instance u velikoj većini slučajeva. Svih 13 žalbenih sudova dopuštaju *Alford Plea*, a da bi bilo razvidnije o kojim se sudovima radi, donosim sljedeću tablicu:

Tablica 1 - Žalbeni (apelacijski) sudovi u Sjedinjenim Državama

Sud	Sjedište	Jurisdikcija
Žalbeni sud za savezni okrug	Washington, D.C.	tri suda (Žalbeni sud za veteranske sporove, Sud za savezne sporove, Sud za međunarodnu trgovinu) i devet vladinih agencija
Žalbeni sud za okrug D.C.		District of Columbia
Žalbeni sud za prvi okrug	Boston, MA	Maine, Massachusetts, New Hampshire, Portoriko, Rhode Island
Žalbeni sud za drugi okrug	New York, NY	Connecticut, New York, Vermont
Žalbeni sud za treći okrug	Philadelphia, PA	Delaware, Djevičanski otoci, New Jersey, Pennsylvania
Žalbeni sud za četvrti okrug	Richmond, VA	Južna Karolina, Maryland, Sjeverna Karolina, Virginia, Zapadna Virginia
Žalbeni sud za peti okrug	New Orleans, LA	Louisiana, Mississippi, Texas
Žalbeni sud za šesti okrug	Cincinnati, OH	Kentucky, Michigan, Ohio, Tennessee
Žalbeni sud za sedmi okrug	Chicago, IL	Illinois, Indiana, Wisconsin
Žalbeni sud za osmi okrug	St. Louis, MO	Arkansas, Iowa, Južna Dakota, Minnesota, Missouri, Nebraska, Sjeverna Dakota
Žalbeni sud za deveti okrug	San Francisco, CA	Aljaska, Arizona, Guam, Havaji, Idaho, Kalifornija, Montana, Nevada, Oregon, Sjeverni marijanski otoci, Washington
Žalbeni sud za deseti okrug	Denver, CO	Colorado, Kansas, New Mexico, Oklahoma, Utah, Wyoming
Žalbeni sud za jedanaesti okrug	Atlanta, GA	Alabama, Florida, Georgia

Zaključno valja primijetiti kako je *Alford Plea* doista rasprostranjen institut u Sjedinjenim Državama. Samo tri savezne države i vojni sudovi ga ne priznaju, dok ga sve ostale savezne države, žalbeni sudovi i savezna razina priznaju kao dopušteno sredstvo. Ipak, ne smije se zaboraviti kako unatoč tome, jako mali broj okrivljenika zapravo koristi ovaj institut u praksi.

¹⁰⁰ To su, abecednim redom: Alabama, Aljaska, Arizona, Arkansas, Colorado, Connecticut, Delaware, Florida, Georgia, Havaji, Idaho, Illinois, Iowa, Južna Dakota, Južna Karolina, Kalifornija, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Mexico, New York, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, Sjeverna Dakota, Sjeverna Karolina, Tennessee, Texas, Utah, Vermont, Virginia, Washington, Wisconsin, Wyoming, Zapadna Virginia.

¹⁰¹ S. BIBAS *op. cit.* (bilj. 46), str. 1381.

V. Zaključak

Iz perspektive modernog prava, razlike između anglosaksonskog i kontinentalnog prava više nisu toliko izražene kao ranije. Zbog brojnih kretanja i interdisciplinarnog pristupa pravu, svaki pravni sustav je pokupio neke odlike onog drugog tako da se nekad tradicionalne granice danas pomalo brišu. Ipak, ovo ne znači da su specifičnosti nestale i da anglosaksonski pravni sustav više nema što za ponuditi kontinentalnom pravniku.

Alford Plea je poseban institut, značajan ne samo iz aspekta kontinentalnog pravnika, već čak i iz aspekta jednog anglosaksonskog pravnika, s obzirom da ovaj institut poznaju, od svih zemalja anglosaksonskog pravnog kruga, isključivo Sjedinjene Američke Države. U prvom dijelu rada objašnjena je geneza instituta, njegov nastanak od inicijalnog slučaja pa sve do važne odluke Vrhovnog suda, koja je dozvolila *Alford Plea* i omogućila njegovu daljnju uporabu. Taj nam je proces barem djelomično ilustrirao funkcioniranje američkog kaznenog postupka i objasnio ulogu sudova u nastanku prava u tom složenom sustavu. No, dok je formativni slučaj bio prilično jasan i omogućio formiranje teorijski prihvatljivog instituta, sva kasnija praksa pokazala je seriju nedostataka u primjeni tog instituta u praksi.

Od bazičnih nelogičnosti samog instituta pa sve do nejasnih i ponekad kontradiktornih kriterija primjene, *Alford Plea* istovremeno demonstrira i sve progresivne prednosti, ali i apsurdne nedostatke američkog kaznenog procesa. On nam otkriva prirodu američkog procesa, koji je u svom razvojnog putu postao mnogo više sudski dvoboj dvaju stranaka i dvaju skupina argumenata nego efikasno sredstvo utvrđivanja istine i administriranja pravde. Takav smjer se u praksi pokazao efikasnijim, ali je, kako ovaj rad demonstrira, došlo do znatnog zanemarivanja temeljnih načela na kojima počivaju kazneno materijalno i procesno pravo. Kako u svojim kritikama ističe Bibas, s kojim se u potpunosti slažem, naglašavanje efikasnosti i ekonomičnosti kaznenog postupka dovelo je do toga da isti u velikom dijelu izgubi svoju svrhu, da postane znatno bliži građanskom sporu i da postane sustav u kojemu je cilj što brže doći do rješenja (iz perspektive suda), odnosno odnijeti pobjedu (iz perspektive stranaka). U jednoj mjeri, *Alford Plea* je to i omogućio, odnosno doprinio tome jer je kao, kako kaže Bibas, „guilty-but-not-guilty“ *plea* doveo do serije apsurdnih situacija koje su prava okrivljenika, koja se mahom naglašavalo kada su se isticale prednosti ovog instituta, banalizirale do mjere da istome omogućuju da zlorabi sustav kako bi ostvario korist za sebe. Kao što je rečeno, pravda i istina su zanemarene u korist spretnijeg manevriranja pravosuđem, a to je nešto što je apsolutno nedozvoljeno, tim više što je u pitanju o kazneni proces, koji ima direktne reperkusije na sudbine pojedinaca.

Analiza svrhovitosti samog instituta također je pokazala brojne nedostatke. Argumenti za korištenje instituta pokazali su se krajnje površnim i nedovoljno razrađenim, a mahom su bili bazirani na izvjesnoj pragmatičnoj logici sudaca koji su izgubili smisao kaznenog procesa. S druge strane, Bibasove kritike upućene institutu, prema našem mišljenju, imaju znatno jače temelje i vrlo efektno pogađaju u bit samoga problema, ističući one krucijalne nedostatke koji dovode do situacija poput one da se *Alford Plea* predstavlja kao izvanredno manevarsko sredstvo za nedužne okrivljenike, koji se uopće ne bi trebali baviti tim problemom.

U konačnici, postavlja se pitanje zašto je *Alford Plea* uopće bitan jednom kontinentalnom pravniku? U danom trenutku je njegov značaj prosto akademski, no s obzirom na tijek razvoja kontinentalnog procesa i sve veći utjecaj europskog prava koji favoriziraju jačanje adverzatornih elemenata u mješovitom procesu, nije nemoguće da se *Alford Plea* u određenoj varijanti pojavi i u kontinentalnom procesu. Najveći rizik za takvo prodiranje postoji kod instituta sudske nagodbe, odnosno *plea bargaining*, koji je u američkom kaznenom procesu direktna posljedica instituta *pleading*, a time i Alfordove doktrine. Iako je kontinentalna kaznenopravna doktrina takva da ne omogućava prodiranje ovakvog instituta

u procesnu materiju, promjene u kaznenom procesu i njegovo postepeno pretvaranje u sudski dvoboj prisutne i među kontinentalnim sustavima (sve odlike američkog procesa) rađaju opravdanu bojazan i otvaraju mnoga pitanja. Stoga, da se zaključiti kako bi fokus na ovaj i slične institute iz američke procesne materije trebao nadići prosto akademski interes i postati didaktičko sredstvo prilikom oblikovanja onih promjena koje neminovno slijede. Smatram kako je materijala dovoljno da bi se u budućnosti izbjegli eventualni problemi s prodiranjem ovakvih instituta u kontinentalnu praksu, a s kojima se američka praksa već suočila.

Alford Plea

This paper analyzes the Alford Plea, a legal doctrine that exists only within the American criminal procedure. The first part of the paper deals with the definition of pleas in the United States, thereby giving a basis for understanding the doctrine itself and its position within the American criminal procedure. The second part of the paper presents the analysis of the original case and holding of the Supreme Court from 1970 which created the so-called Alford Doctrine through the usage of relevant court holdings as well as papers. The third part of the paper, by analyzing relevant papers, statistical data and commentaries, presents the analysis of the application of the Alford Plea in courts, showing its application within the United States courts as well as different jurisdictions, and the analysis of its purpose by emphasizing its positive and negative effects. The paper concludes that the Alford Plea represents a distinctive doctrine even within a specific system such as the American one. It further concludes that the negative aspects of its permission and application surpass the benefits, by which it emphasizes the importance of the doctrine for the civil law system, especially the didactic function of American practice in dealing with possible problems that might arise with the infiltration of this doctrine in the civil law system.

Key words: plea, pleading, guilty, doctrine, precedent, criminal procedure